

III RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 188 (20).**

1928.

III Riigikogu koosolek 29. novembril
1928 kell 10.

Kokku on tulnud 92 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, sõjaminister **N. Reek**, rahaminister **A. Teetsov**, haridusminister **A. Mõttus**, teedeminister **A. Kerem**, põllutöominister **O. Köster**, kohtuminister **T. Kalbus**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**.

Päevakord:

1. Raudteelaste kodu seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

2. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadus — Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse komisjoni ettepanek.

3. Trükiseaduse täiendamise seadus kohtuasjus andmete trükis avaldamise kohta — II lugemisel.

4. Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seadus — II lugemisel.

5. Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja masinameeskonna sõidu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

6. Aktsiisimaksu määrade seadus — II lugemisel.

7. Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

8. Esimese rahvusvahelise töökonferentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtetes tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**, pärast esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**, vahepeal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päevakorra Juhataja **R. Penno**: vastuvõtmine. Avan Riigikogu koosoleku.

Lükatakse tagasi nähtava enamusega **K. Veiss'i** (tp) ettepanek, paigutada 8. päevakorra-punkt 2. punktiks.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretär **O. Liigand**: Riigikogu juhatusel on esitatud ja juhatusel poolt komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud:

1. Administratiiv-kohtukorra muutmise seadus — üldkomisjoni.

2. Kuresaare linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — omavalitsuse komisjoni.

3. Eesti-Läti vahelise riigi kulul avaldatavate väljaannete ja teoste vahetamise konventsiooni kinnitamise seadus — hariduskomisjoni; välispoliitilise külje suhtes seisukohavõtmiseks väliskomisjoni.

3. Raudteelaste kodu seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja **A. Sternfeldt**: Raudteelaste kodu seaduse ülesanne on abitarvitajate raudteeteenijate, -töölise ja nende perekondade eest hoolitsemine. Samuti teenistusest lahkunud raudteeteenijate, -töölise ja nende perekondade eest hoolitsemine ja raudteelaste puhkekodu muretsemine. Selleks võib asutada ülalpidamise asutusi haigetele ja vanadele, kus nad võivad tervist kosutada, samuti lastevarjupaiku ja suvekoloniisid. Nende ülesannete teostamiseks on Vabariigi Valitsuse poolt otsustatud 1923. aasta 11. juulil üle anda Tartumaal asuv Kaarepere mõisa süda:

145 hektaari maad, 21 hektaari suurune metsatükk ja 5 hektaari suurune turbaraba, kokku 171 hektaari. Mõis on tegelikult üle antud 17. mail 1924. Nagu üleandmise aktist näha, oli mõisa majapidamine väga halvas seisukorras. Nimelt oli 200 vakamaad põldu üles kündmata, karja ja hobuste toit täiesti otsas, samuti kaer ja muu jõutoit. Hobuseid oli alles vaid 11 ja needki olid vanad ja viletsad. Sõnnik oli vedamata ja ristikehin külimate, heinamaa ja põllu torukraavid täiesti ummistunud. Ühesõnaga, mõis oli halvas seisukorras raudteelaste hoolekandeühingule üle antud.

Sotsiaalkomisjon käis kohal mõisamajapidamist vaatamas ja leidis, et seal selle lühikesel ajaga, mille jooksul mõis raudteelaste hoolekandeühingule käes, nii mõndagi on parandatud, arvestades selle seisukorraga, missugusena mõis üle võeti. Nimelt on seal

tehtud hoonete paranduse alal mitmesuguseid töid. Mõnele majapidamise hoonele on katus peale löödud, mõisavalitseja hoone parandatud, uus maja ehitatud lastekolonii jaoks, kus lapsed, umbes 120 last, suvel leiavad suvepuhkust. Peale selle on ehitatud 2 uut maja hoolealustele ja üks vana mõisatöölise maja samaks otstarbeks ümber ehitatud. Mõisa majapidamine on andnud, hoolimata sellest, et see nii viletsas seisukorras üle võeti, 1924. aastal 65.168 marka ülejääki, 1925./1926. a. 143.536 marka ülejääki ja 1926./1927. lõikuseaastal 241.586 marka puudujääki.

Kuna mõisale kapitali juurde tuleb panna, et seda otstarbekohaselt kasutada, siis ei suuda raudteelaste hoolekandeühing omal kulul ja algatusel mõisa majapidamist tarvilikule kõrgusele tõsta. Selleks on käesolevas seaduses ette nähtud mõisa majapidamise tõstmiseks ja melioratsioonitöödeks 50.000-krooniline majapidamise kapital.

Peale selle on seaduses ette nähtud raudteelastele hoolekande teostamiseks abiandmise fond, mis kujuneb raudteelaste kodu majapidamise puhaskasust ja muist juhuslikkudest sissetulekutest.

Nüüd võiks küsida: mispärast raudteelastele niisugune väljavõte on tehtud, et neile mõisasüda kingitud, kuna teised ametnikud sellest ilma pidanud jääma? Selle põhjenduseks on valitsuse seletuskirjas seletatud, et raudteelased vabadusesõja ajal igasugusest tasust ilma jäänud, kuna neil sõja ajal... (J. Soots, põl: Sellest võiks nüüd küll vait olla!) rasked ja suured kohused täita olid. Peale selle on ka rahulikul ajal raudteelaste töö ja ülesanded raskemad kui teistel ametnikkudel, sagedasti isegi tervisekaotuse ja elu hädaohuga ühenduses. Sellepärast on Vabariigi Valitsus ja teedeministerium ühes raudteelaste hoolekandeühinguga tahtnud katset teha ja ühendada erahoolekannet riikliku hoolekandega, kuna see riigile odavam tuleb, sest et siin ka hoolekandalused ise otsekohe huvitatud on.

Käesolevas seaduses on nähtud ette puhkekodu neile tööliste ja ametnikkudele, kes vanaks ja jõuetuks jäänud, peaaesjalikult invaliididele, kes väikese tasu eest omale seal korteri võivad saada ja mõisast ka teatud tingimustelprodukte.

Seadus on tarvilik selleks, et neid varu, mis raudteelaste hoolekandeühingule üle antud, oleks võimalik otstarbekohaselt kasutada. Praegu kannatab mõisa majapidamine just selle all, et selleks puudub kindel seadus ja kindel korraldus. Et see edukalt võiks sündida, on käesolevas seaduses vastavad määrused ette nähtud.

Seadus ise koosneb 6-st osast: 1-osa — raudteelaste kodu ülesanded, 2-ne osa — raudteelaste kodu varandused, 3-as osa — raudteelaste hoolekande ja abiandmise teostamine, 4-as osa — raudteelaste kodu tegevuse juhtimine ja tööjõud, 5-es osa — aruandmise kord ja 6-es osa — lõppmäärused. Seaduses on 19 paragrahvi. Sotsiaalkomisjon on selle seaduse läbi vaadanud ja mõned parandused teinud. Põhimõttelikke vaidlusi sünnitas eriti § 2. p. 1., mille juures küsimus tekkis, kas Kaarepere mõisas olevale Kaarepere piimaühisusele, kellega leping sõlmitud 12 aasta peale, kes on majapidamise hooneid korraldanud ja piimaühisuse sisseseadesse 4 miljonit senti paigutanud, mõisasüdamest planeerida jäädavalt maatükk teatud suuruses, või jätta see ka edaspidi eravahekordade lahendamiseks. Seadusse võeti sotsiaalkomisjonis häälteenamusega vastu lisandus, et sellest mõisasüdamest on välja arvatud meiereihoone veerandhektaarilise maa-alaga.

Peale selle vaieldi pikemalt mõisavalitseja ja hoolekandeesutuste ja hoolealuste vahelkordade üle. Seaduses tehti vastavad parandused, mille järgi mõisavalitseja on ainult hoolealuste järelevalvaja, kuna hoolealustele võimalikul korral võidakse sellekohane ülevaataja valida. Seda parandust on teravamal kujul soovitanud ka rahaasjanduse komisjon, kus see seadus pärast läbivaatamisel oli.

Võiks nimetada veel üht punkti, mis iseäranis vaidlust tekitas, see on § 18. Valitsuse eelnõu järgi on seal ette nähtud, et 20% mõisa puhastulust antakse mõisa tööliste ja valitsejale ergutuserahana. Selle üle vaieldi väga palju. Viimaks leiti kesktee: võeti vastu parandus pehmema kujul, mille järgi antakse tööjõududele ja mõisa valitsejale raudtee peadirektori ettepanekul ja teedeministri kinnitusele kuni 10% mõisa puhtast sissetulekust ergutuserahana.

Peale selle on veel rahaasjanduse komisjon mõned parandused teinud, mida rahaasjanduse komisjoni aruandja tarvilikul korral võiks ette tuua. Rahaasjanduse komisjonis on meiereiküsimuses hääled pooleks läinud, ja rahaasjanduse komisjon on ettepaneku formuleerinud nii, et igal tingimusel võib hoolealustel oma ülevaataja olla peale mõisa valitseja. Kuna see seadus tarvilik on mõisa majapidamise korraldamiseks ja tervendamiseks ning see sotsiaalkomisjonis küllalt kaua viibinud, seal kõigi nende küsimuste üle on küllalt vaieldud, ja kuna raudteelaste hoolekandeselts, kes peab seda hoolekannet teostama, ootab seaduse vastuvõtmist, mis võimaldaks mõisa majapidamise tervendamisele täie jõuga asuda ja selleks majapidamiseks

määratud kapitali 50.000 krooni otstarbekohaselt kasutama hakata, loen selle seaduse tarvilikuks ja panen ette

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Rahaasjanduse komisjoni kaasaruandja **E. Joonas**: Riigikogu juhatusel poolt on raudteelaste kodu seadus saadetud rahaasjanduse komisjoni läbivaatamiseks rahaliselt küljest. Rahaasjanduse komisjon kaalus pikemalt seadust, kogus tarvilikke andmeid ja leidis, et see vastuvõetav on. Mõned üksikud parandused, mis ma kannan ette II lugemisel, on sotsiaalkomisjonile teatavaks tehtud.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

K. Tonkman (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigepealt pean tähendama, et ma ei taha kõneleda selle seaduse ega ta tarviduse vastu. Sest seadus on tarvilik, et raudteelaste kodule Kaarepera mõisas kindlam kord loodaks, kus on fikseeritud, kuidas seda varandust valitseda ja kuidas nende hoolealuste eest hoolitsetakse. Kuid pean tähendama, et see seadus ei võimalda seda, mida taheti kätte saada. Esiteks ja kõigepealt peab suuremaks puuduseks nimetama seda, mis § 2. käsitatud.

„§ 2. Raudteelaste kodu varanduse moodustavad: 1) riigi raudteevalitsusele Vabariigi Valitsuse otsusega 11. juulist 1923. a. raudtee invaliidide kodu asutamiseks üleantud riiklikust maatagavarast planeerimise korras eraldatud Kaarepere asundusekrundid (Tartumaal) nr. nr. 34, 34-a, 35, 36, 36-a, 45, 46, 47, 48, 48-a, 49, kokku 145 hektaari, ja peale selle 21 hektaari suurune metsatükk nr. A¹ ja 5 hektaari turbaraba Visusti rabast, kõik 171,0 hektaari, ja sellel maa-alal asuvad päraldised ning hooned, välja arvatud meie-reihoone ühes ¼ ha maa-alaga.

2) punkt 1. tähendatud kinnisvara juurde kuuluv elus ja elutu inventar;

3) 50.000-krooniline majapidamise operatsiooni kapital, mis antakse riigikassast eelarve korras;

4) abianndamise fond, mis kujuneb raudteelaste kodu kinnisvarade majapidamise puhaskasust määratavast osast (§ 18) ja muudest juhuslikkudest sissetulekutest.“

Kui küsida, kui suur on see varandus, mis tahetakse selle seadusega anda teatud otstarvete täitmiseks, siis see summa ei ole veel kindlaks tehtud. Kui tahame riigivarandust seadusega kasutamiseks anda, siis peab kõigepealt kindlaks tehtud olema nende

varanduste hulk ja koguväärtus, sest need varandused jäävad riigi omaks ja riigivaranduste bilansis peavad need aktivas olema. Sellepärast ei saa see varandus kuidagi juhuslik olla. Rahaasjanduse komisjonis, kus ma seda küsimust käsitsin, öeldi, et teeme selle varanduse kindlaks iga aasta eelarve korras ja bilansis. See on võimata. Punkt 2. on öeldud, et kinnisvara juurde kuulub elus ja elutu inventar. See inventar võib aga kõikuda, kord on ühes väärtuses, teinekord — teises. Üleantav varanduslik seis ei tohi oleneda bilansist, vaid see peab olema kindlasti fikseeritud. Ei saa kuidagiviisi vastava seadusega kustutada riigivarandust, ja kui ei saa kustutada riigivarandust, siis ei saa meie ka riigivarandust anda kasutada, kui ei ole teada selle reaalne väärtus. See on tõesti suur puudus, kuid seda puudust peab seaduses parandama.

Maade hindamise aluseks võiks võtta asundusetalude hindamise aluse, — kuigi see umbkaudne on, — annab see ometi ikka mingisuguse pildi, missuguses väärtuses maa on.

Teiseks on võimalik hindamise alusel kindlaks teha hooned ja varandused, mis seal asuvad. Ja samuti kindlaks teha elutu ja elus inventar, mis kohal olemas. Kõik need summad tulevad kokku arvata, ja siis kindel summa märkida, mis kodule kasutada antud. Vastavas seletuskirjas tuleb tähendada, millest on kõik summad kokku pandud, siis oleme jõudnud kindlale alusele. Meie peame võtma kõik realselt, sest ei saa ette kujutada enesele ettevõtet, kus on olemas teatud varandused, kuid nende väärtus ei ole kindlaks määratud. Niisugune kord on lubamatu, ja seda ei või edasi lasta olla.

Käesoleva seaduse § 2. punkt 4. räägitakse abianndamise fondist, kuid seaduses ei ole ette nähtud selle abianndamise fondi tarvitamist ja valitsemist. See on isesugune kapital, kuid ei ole öeldud, kuhu antakse aruanded j.n.e. Siin peab olema kindel kord, kuidas seda fondi kasutada. Käesoleva seaduse § 18. peaks muudetama, sest kui tahame ette näha fondi valitsemise, siis peaks see seltsi kätte minema, ning selts teeb ise, mis ta tahab. Kui kõneleme fondist, siis peab fondi valitsemise kord ette nähtud olema, sest fond on olemas, aga ei tea, mis sellega peale hakata.

Edasi on antud võim raudteevalitsuse peadirektori kätte. Ma ei kujuta enesele ette, et raudteedirektor saaks juhtivat osa etendada Kaarepere mõisas, see on absoluutselt võimata.

Edasi on öeldud § 18-das, et põllumajandusliku aruande läbi kindlaks tehtud puhaskasu läheb abianndamise fondi. Aruanded

näitavad, et majapidamine on andnud kasu 1 miljon marka. Kuid kui tegelikult hakkame seda puhaskasu järele vaatama, siis näeme, et kassas ei ole seda üht miljonit marka, vaid see on paigutatud mõisa, kas inventari muretsemiseks või mõneks muuks tarvilikuks otstarbeks. Tegelikult raha kassas ei ole. Kui tahame puhaskasu jagada, ütleme puhaskasu peab fondi minema, siis peame selle kasu, mis majanduseaastal saadud, või need kirjud lehmad, lambad või majad andma fondile, sest puhaskasu on neis asjades. Puhast raha ei ole, mis siis saab? Võimalus ka ei ole ette nähtud, et laenu võiks teha. Selkorral, kui raha on tarvis välja anda ja laenutegemise võimalust ka ei ole, kuidas saame puhaskasu ära jagada? See on raamatute järgi küll olemas, nimelt lammastes, kirjudes lehmades, põllutööriistades ja -masinates, kuid kuidas saame puhaskasu nüüd jagada? Teiselt poolt ei ole ette näha, et võiks laenu teha või raha saada. Vaadake, niisugused vastolud on selles eelnõus. Sellepärast ei ole võimalik ja otstarbekohane Riigikogu pleenumis neid parandusi teha, ja sellepärast peaks eelnõu tagasi antama komisjoni. Riigikogu on seda teed ennegi käinud. Ma juhiaksin nüüd Riigikogu liikmete tähelepanu II Riigikogu päevil arutatava turbatööstuse põhimäärusele. Siis rkl. härra Virma kõneles muu seas järgmiselt: „Mina küsiksin: kuhu ja missugustele arvetele on need viimased summad üle kantud? Oleksin ma aktsiaseltsi koosolekul, siis küsiksin, kas on see summa tagavarakapitali juurde üle kantud või kuhu pandud. Samuti tahan ka siin selgust, kuid seaduse arutamise juures ei ole mina selle küsimuse kohta vastust saanud, see küsimus on lahtine.“ (A. Oinas, stp: Missugune „see“ summa?) Lõpuks ütleb härra Virma: „Selle põhimõtte pärast teen ettepaneku, et Riigikogu otsustaks selle seaduseelnõu komisjoni tagasi anda, et see selles mõttes ümber töötataks. Neid ettepanekuid ei ole otstarbekohane Riigikogu koosolekul II lugemisel teha sellepärast, et siis võib üks või teine eksitus ette tulla; parem on, kui komisjon seda teeb.“ Riigikogu võttis selle ettepaneku vastu ja riigi turbatööstuse põhimäärus anti tagasi komisjoni. Komisjonis on selgitatud seda tänapäevani. Nüüd on vast lõppotsusele jõutud.

Seda käiku aluseks võttes ja eelpooltoodud motiive teen ettepaneku, raudteelaste kodu seadus anda tagasi rahaasjanduse komisjoni, kus need küsimused põhjalikult läbi kaalutakse ja varandused kindlaks tehakse, nii et selle seaduse Riigikogu võiks tõesti vastu võtta.

Edasi tuleks rahaasjanduse komisjonil ja Vabariigi Valitsusel võtta kindel seisukoht, kas otstarbekohasem ei ole raudteelaste kodule juriidilise isiku õigusi anda, kus ta ei olene ei raudteevalitsuse direktorist ega kellegist teisest. See on väga kaaluv küsimus. Praegune seadus seda ei võimalda, ja praegu on võimata Riigikogu pleenumis neid küsimusi läbi kaaluda ja parandusi teha.

Aruandja **A. Sternfeldt** (lõpusõna): See, mis härra Tonkman siin ette tõi, võib teatud määral õigustatud olla. Kuid meie ei tohi unustada, et see ei ole puht riiklik ettevõtte, vaid need varandused antakse erahoolekande seltsile, kes igast pennist ise on huvitatud, kuidas see otstarbekohasemalt kasutatakse. Siin ei või niisuguseid kuritarvitusi nähtavale tulla, nagu puht riiklikkudes ettevõtetes. Kui siin on määratud 50.000-krooniline majapidamise kapital, siis on selle majapidamise järelevalve ühtlasi kahesugustes kätes: raudtee peadirektori ja raudteelaste hoolekandeseltsi käes. Mõis on üle antud raudteelaste hoolekandeseltsile, kes on erahoolekande teostaja ja loomulikult valvab selle järele, et seal neid fonde ja summasid niisugusel kujul ei kasutataks, nagu härra Tonkman siin kirjeldas. Mis puutub puhaskassusse, siis ei tarvitse see varandus seista puhtarhانا, vaid ka inventar, loomad, põllutööriistad j.n.e. on varandus.

Kuna siin katse on erahoolekannet riikliku hoolekandega ühendada, siis on raske ette kujutada, et siin võiksid niisugused vastolud tekkida, nagu riiklikkudes mõisades siin ja seal nähtavale tulnud.

Mis puutub raudteede peadirektorisse, siis mõisavalitseja allub temale, sest raudteevalitsus on õieti selle mõisa juriidiline omanik, kuna mõis ainult kasutada antud raudteelaste hoolekandeühingule. Ja raudteede peadirektoril, kuigi ta isiklikult ei tarvitse nii hea põllumajanduse tundja olla, on ometi võimalus majapidamist kontrollida. Selleks on siin paragrahvid ette nähtud aruandmise kohta, mille järgi kõik eelarved ja aruanded kinnitatakse teedeministri poolt, ja isegi riigikontroll võib seal neid eelarveid läbi vaadata ja kinnitada. Sellepärast arvan, et siin üksikasjalikku korda selle 50 miljoni sendi tarvitamiseks raske on ette näha, sest see kasutatakse majapidamise otstarbel, ja majapidamine ise on fikseeritud vastavate protokollidega, ja nende summade kasutamise üle antakse aru, nii et mina niisugust umbusaldust ei saaks praegusel juhul ette näha, nagu härra Tonkman siin kirjeldas.

Sellepärast ei saa pooldada selle seaduse tagasiandmist rahaasjanduse komisjoni, kuna see juba mõlemis komisjonis olnud, ja teiseks raudteelased ootavad seda seadust. Varsti tuleb uus majapidamise-aasta, ja selle seaduse venitamiseiga ühtlasi venitatakse ja pikendatakse ka mõisa majapidamise tervendamist.

Ja mis puutub lõpuks sellesse, et loomad ei olevat hinnatud, siis on ülevõtmise protokollis kõik üles tähendatud. Need olid halvad loomad, ei olnud I järgu loomad, ühtlasi on ka teada nende arv. Kui ükskord peaks tulema likvideerimine, siis on võimalik protokollidest üles leida tarvilikke andmeid, ja sellepärast oleks asjata seadust nii üksikasjalikkude kirjeldustega koormata.

Panen ette, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja E. Joonas (lõpusõna): Härra Tonkman on ise rahaasjanduse komisjoni liige ja ta peaks mäletama, et kõik need küsimused, mille juures ta täna siin peatus, leidsid juba kaalumist rahaasjanduse komisjonis. Rahaasjanduse komisjon, enne kui selle seaduseelnõu vastu võttis, asendas neli peaküsimust: 1) kuipalju raha ja varandust tuleb üle anda selle seadusega raudteelaste kodule; 2) kas varanduse ja majapidamise valitsemine on õieti korraldatud; 3) kuidas kinnitada eelarve ja aruanne ning 4) kas on otstarbekohane anda hoolekande teostamist hoolekandeseltsile.

Nagu lugupeetud Riigikogu liikmed näevad, puudutavad need küsimused kõiki neid asjaolusid, millele juhtis tähelepanu härra Tonkman. Esimese küsimuse suhtes tegi rahaasjanduse komisjon kindlaks, et seadusega antakse üle raudteelaste kodule § 2. p. 1. täpselt ülesloetud maatükid. Need on planeeritud ja kindlapiirilised, järelikult on rahaasjanduse komisjonil täpselt teada, missugused maa-alad selle seadusega üle lähevad. (K. Tonkman, põl: Aga kuipalju nad maksavad?) Kuipalju nad maksavad, seda ei tea praegu keegi öelda. (J. Laidoner, põl: Nad on hindamata!) See ei muuda tegelikult, härra Laidoner, asja. Meie eraldame maa riigi maadest ja anname selle riigiasutuse kätte. See on täheõgimine, kui tahetakse teada, kui suur väärtus puhtakasu-rublades sellel maal on. Praktiliselt ei ole sellel tähtsust, sest varandus, maa, on riigi käes ja jääb riigi kätte.

Edasi. Sel ajal, kui Vabariigi Valitsus andis raudteelaste kodule üle Kaarepere mõisa, oli kokku seatud varanduse üleandmise akt, millest selgub, et anti üle hooned 2.897.914

marga väärtuses, külitud rukis 18.400 marga väärtuses, elus ja elutu inventar — 937.654 marka. Järelikult on ka selle osa varanduse kohta ametlik üleandmise ja vastuvõtmise akt olemas. (K. Tonkman, põl: Ega see seadus veel ei ole.) Kuulge, härra Tonkman, kas Teie arvate, et raudteelaste kodu varandus seesuguseks jääb? See varandus kasvab järjest ja sellepärast on mõtteta fikseerida seaduses selle suurust ülevõtmise silmapilgul. Rahaasjanduse komisjonile oli ainult tarvis teada, millised summad üle antakse raudteelaste kodule, ja meie tegime täpselt selle ka kindlaks.

§ 2. p. 3. näeb ette, et raudteelaste kodule antakse üle operatsiooni kapitaliks 50.000 krooni. Kuidaviisi seda kapitali kasutatakse ja kuhu see mahutatakse, ka selle kohta oli rahaasjanduse komisjonil täpne ülevaade. Rahaasjanduse komisjon kaalus kõik need küsimused üksikasjalikult läbi ja leidis, et need kulud on tarvilikud teha, kui tahetakse, et raudteelaste kodu majapidamine, mis seni olnud võrdlemisi halvas seisukorras, tõuseks paremale järjele.

Seega on rahalisest küljest komisjon kaalunud kõik küsimused põhjalikult läbi ja ei leidnud tarviliku olema paigutada seadusse üksikasjalikku varanduste loetlust. Järelikult ei ole mõtet talle seda seadust uuesti tagasi anda.

Mis puutub sellesse, et seadus ei anna raudteelaste kodule juriidilise isiku õigusi, siis juhtis juba sotsiaalkomisjoni aruandja tähelepanu sellele, et siin on tegemist kahe-suguste asutustega. Ühelt poolt erahoolekande selts, teiselt poolt riigiasutus raudteevalitsuse näol. Riigi raudteevalitsusele lähevad need tegelikud varandused, mis meie selle seadusega üle anname. Temal on täielik õigus nende üle otsustada ja nende kasutamist määrata. Teisest küljest teostab hoolekannet selle seaduse järgi hoolekandeselts. Hoolekandeseltsi põhikirja § 3. järgi on temal juriidilise isiku õigused. Järelikult on kõik need puudused, millele härra Tonkman tähelepanu juhtis, kõrvaldatud.

Fondiküsimuses on sotsiaalkomisjoni aruandja juba sõna võtnud. Kõigil neil motiividel vaidlen seaduse rahaasjanduse komisjoni tagasiandmise vastu. (J. Laidoner, põl: Kuidas ta siis juriidilise isikuna raudteevalitsuse alla käib?)

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tonkman'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

4. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadus — I lugemisel.

Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse komisjoni aruandja **J. Soots**: Lugupeetud rahvasaadikud! Käesoleva seaduse esimeseks ja tähtsamaks eesmärgiks on anda meie valitsusele ja ministeeriumidele Eesti riigi põhiseadusele vastav korraldamise seadus. See on tarvilik sellepärast, et seni on meil kasutatud Vene seadusi, mis isegi suurele Vene riigi valitsusele olid iganenud, ja mis ei vasta meie põhiseaduse omapärale. Seaduse teiseks eesmärgiks on ümber konstrueerida meie valitsuseaparaati, et siin teatav kokkuvõtte saada, et meie riigivalitsemise kulud liiga suureks ei läheks. See seaduseelnõu oli esitatud umbes paar aastat tagasi Vabariigi Valitsuse poolt. Erikomisjon on selle aja jooksul selle seaduse ümber töötanud, nõnda et 19-paragrahvilisest seadusest on välja tulnud 63-paragrahviline seadus. See juba näitab, kuipalju iseseisvat tööd oli tarvis erikomisjonil teha, mispärast see seadus on märksa täielikumalt komisjonist välja tulnud, kui see enne oli. Nende täienduste peale vaatamata ei lahenda see seadus täiel määral siiski kõiki küsimusi, mida õieti peaks lahendama. Nõnda käsitleb see seadus Vabariigi Valitsust, ka juhti — Riigivanemat, siis ministeeriume ja ka nende otsekoheseid alljaotusi, aga jätab täiesti käsitlemata väiksemad alljaotused, see tähendab valitsuste ja osakondade alljaotused, ning näeb ette, et viimaste kujundamine antakse Vabariigi Valitsuse võimkonda. Nii-sama konstateeris erikomisjon, et selle seaduse täiuse mõttes oleks pidanud see sisaldama veel ühe peatüki, mis käsitleks Vabariigi Valitsuse liikmete kui ka kõrgemate ametnike, see tähendab osakondade ja valitsuste juhtide võimupiire. Aga sellele vaatamata, et juba läinud kevadel komisjon juhtis valitsuse tähelepanu sellele ja avaldas soovi, et valitsus esineks sügiseks vastava täiendava peatükiga, ei suutnud valitsus seda sügiseks teha, ning komisjon seisis küsimuse ees, kas seadus vastu võtta ilma selle peatükita, või oodata, kuni juurde lisatakse veel üks peatükk. Viimaks leidis komisjon siiski võimalikuks seaduse sel kujul vastu võtta eeldades, et võimupiiride küsimus lahendatakse eriseadusega.

Mis puutub kokkuvõttesse, siis see seadus, tuues 10 ministeeriumi asemele 7 ministeeriumi, lubab teatavaid kokkuvõtmise saavutada. Aga suuremate kokkuvõtmiste saavutamine jääb Vabariigi Valitsuse võimkonda sellepärast, et Vabariigi Valitsusest

riipub, kuidas ta moodustab ministeeriumide osakondade ja valitsuste alljaotused. Sellest õieti ripub see suurem kokkuvõtmise, mida tahetakse saavutada käesoleva seadusega. Kuna see seadus käsitleb tähtsaid küsimusi, siis arvas komisjon tarvilikuks, et seaduse seletuskiri peab olema täielik. Siin peavad üksikasjalikku käsitlemist leidma küsimused, mis komisjonis arutusel olnud, sellepärast leiata teie, et see seletuskiri on võrdlemisi täielik, ja siin on tahetud iga paragrahvi kohta, mis vast päevaselge ei ole, vastust anda küsimustele: esiteks, mis selle paragrahvi sissevõtmisega on tahetud kätte saada, ja teiseks, kuidas seda paragrahvi tuleb mõista. Need küsimused, mis komisjonis üles kerkisid, on üksikasjalikku käsitlemist leidnud ka seletuskirjas. Mina kui aruandja ei hakka neid üksikasju siin päevakorrale võtma, vaid mõtlen nende juures rohkem peatuda seaduse teise lugemise juures, kus iga paragrahvi üksikasjalik vastuvõtmine arutusele tuleb. Sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud rahvasaadikud! Käesoleva seaduse otstarb on muu seas ministeeriumide koondamise läbi asuda ametikohtade koondamisele, et selle läbi riigi väljaminekuid vähendada.

Meil läheb 40% riigi eelarvest riigiametnike ülalpidamiseks, ja võrreldes rahvarvuga on meil ametnike arv liiga suur. Sellepärast on tervitatavad igasugused katsed, mis sihitud kulude vähendamiseks sel alal. Selle läbi vabaneksid summad produktiivseteks väljaminekuteks, ja võibolla avaneks võimalus vähendada maksukoormat, mis kasvamas on üle jõu.

Kuid põhjuseks, et riigis on kümneid-tuhendeid ametnikke, ei ole ministeeriumide rohkus, vaid siin on peapõhjus keeruline asjaajamise kord, ja peaviga on süsteemis. Minu ettepanekul võttis Riigikogu juba mõni hea aasta tagasi vastu sellekohase sooviavalduse asjaajamise lihtsustamise üle. Kuid seni ei ole kahjuks selle sooviavalduse täitmiseks mingisuguseid samme astunud, vaid paberiputus kasvab iga päevaga. Sellepärast ei anna ka ministeeriumide arvu vähendamine üksi kõiki neid soovitavaid tagajärgi kokkuvõtmise alal. Sellega hoitakse kokku võibolla ainult paar miljonit.

Samuti ei anna osakondade ümberkorraldamine, mis jäetud Vabariigi Valitsuse võimkonda, soovivat tagajärge selles ulatuses, nagu ma sellest juba kõnelesin, sest see tooks kaasa enam-vähem ainult tehnilisi muudatusi, mitte aga sisulisi. Sisulised muudatused on aga kõige tähtsamad, sest selleta ei anna

ministeeriumide korraldamine koosseisude koondamiseks tarvilikke tagajärgi. Kuid ministeeriumide koondamises kokkuhoidmise põhimõttes võiks minna kaugemale, kui seda tahab seaduseelnõu.

Mina kaitsesin juba 1924. aastal ministeeriumide arvu vähendamist viie peale.

Mulle näib, et see peaks olema täiesti läbiviidav ka praeguse seaduse piirides, oleks vaja ainult minu arvates ühendada teedeministeerium iseseisva teedeosakonnana majanduseministeeriumiga. Teede korraldamine on tehniline küsimus, ja vastavate eriteadmistega varustatud ministriabi, kes pealegi kauemat aega oma kohal püsiks ja ei pruugiks poliitilise juhi vahetusel ametist lahkuda, suudaks selle eriala juhtimisel palju otstarbekohasemalt tegutseda, kui juhuslik poliitiline juht, kes igakord ei olegi eriteadlane, nii kui näiteks praegu, kus agronoom teedeministeeriumi juhib.

Sellega kaotaksime ühe ülearuse ministeeriumi.

Kui meie võrdleme Eesti teedeulatust mõne välismaa teedeulatusega, siis näeme, kui ülearune on teedeministeerium, ta võiks väga hästi eksisteerida osakonnana majanduseministeeriumi juures, sest teed on õieti üks väike osake meie majandusealast. (Kohtuminister T. Kalbus: Pooled riigiteenijad on teedeministeeriumi all.) See ei tähenda veel, et eriline minister vaja oleks. Samuti võiks Riigivanem väga hästi täita välisministri kohuseid, nii nagu seda näeme mitmes välisriigis. (A. Anderkopp, tõer: Kus välisriigis see nii on?) Seda võib näiteks Prantsusmaal leida, kus peaminister täidab välisministri kohuseid, ja meie Riigivanem on ju ka õieti peaminister. Sellega kaoks kaks iseseisvat ministeeriumi — teede- ja välisministeerium — ning komisjoni poolt esitatud seitsme ministeeriumi asemel saaks sel kombel kõige lihtsama kombinatsiooni teel viie ministeeriumiga läbi. (M. Juhkam, tõer: Miks mitte kolm?) Härra Juhkam küsib: miks mitte kolm? Minu arvates äärmise kokkuhoidmise juures, meie riigi suuruse ja rahvaarvuga arvestades, võiks ka kolme ministeeriumiga läbi saada. Mina olen selle küsimuse üle järele mõelnud ja võin ette kanda, kuidas kolme ministeeriumiga läbi saada võimalik oleks. Meil jääb ikkagi parlament valitsejaks, ning ei ole tähtis ministrite arv. (J. Laidoner, põl: Siis on meil ju sada ministrit!) Härra Laidoner, niisuguseid asju ei saaks ära segada. (J. Laidoner, põl: Aga see on ju nii!) Minu arvates võiks kolme ministeeriumiga läbi

saada ja need oleksid: majanduseministeerium, kaitseministeerium ja sotsiaalministeerium. (Vahelhüüe keskelt: Kolm on palju! Tehke ettepanek, et üks ministeerium.) Teie esinege ettepanekuga, vaadake, kuidas läbi saate ühega. Minu arvates saaksid need kolm ministeeriumi jagada oma ülesandeid järgmiselt: Majanduseministeeriumi alla kuuluksid senised rahaministeerium — tema kõige tähtsam ala —, kaubandus-tööstus-, teede- ja põllutööministeeriumid. Põllutööministeeriumil on praegu eriülesanded, mis seotud maakorraldusega, kuid need pole igavesed. (Kohtuminister T. Kalbus: Aga komisjonis rääkisid Teie mehed teist keelt.) Need on minu isiklikud seisukohad, mis siin ette tõin, ja olen neid alati kaitsnud. Härra Juhkamile näitan praegu, et võiks äärmise kokkuhoiu teel kolme ministeeriumiga läbi saada, kuid isiklikult pooldan viit ministeeriumi.

Kaitseministeeriumi alla kuuluksid sise-, kohtu- ja sõjaministeerium selle eeldusega, et kaitseministeeriumi juht oleks tsiviilne, mitte sõjaväelane. Sotsiaalministeeriumi alla kuuluksid hariduse-, töö- ja hoolekandeministeeriumid eeldusega, et välisministeerium jääb peaministri juhtida. Kuid kindel on, et sarnane latvadelõikamine üksi ei anna kokkuhoidmise mõttes tarvilikke tagajärgi, kui püsima jääb senine paberiuputus, mis üle koormab praegusedki kümnedtuhanded ametnikud. Asjaajamise lihtsustamisest oleks pidanud peale hakkama. Praegune väljakujunenud valitsemisaparaat on tervik, mida ei saa põhjalikult muuta ainult peade maha lõikamisega, vaid seda peab tegema kindla kava järgi, mida aga käesolev seadus ei paku. Kui Riigikogu vastuvõetavana leiab need põhimõtted, mis ma ette kandsin, et peaksime ministeeriumide arvu vähendama veel 2 võrra, nimelt 5 peale, siis on loomulikult võimata II lugemisel Riigikogus kõike selleks tarvilikke tehnilisi parandusi teha selle tähelepanelikkusega, mida käesolev seadus nõuab. Seda võiks teha ainult komisjonis ja selleks juhaks panen ette,

Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadus tagasi anda komisjonile ümbertöötamiseks selles mõttes, et teedeministeerium kaotataks ja moodustataks majanduseministeeriumi juures teedeosakond, samuti kaotataks välisministeerium, selle ülesandeid panes Riigivanemale.

(E. Sulg, rhv: Elav „Rahva Sõna“. — J. Vain, stp: Paras vastus parajale eelnõule.)

Aruandja **J. Soots** (väljaspool järjekorda): Luban endale vastata härra Jõeääre isiklikkudele arvamistele. Komisjonis oli arutusel see küsimus, mille härra Jõeäär üles tõstis, et meil ametiasutuste asjaajamise kord on keeruline. Seda tunnistas ka komisjon, ja sellepärast ta andis võimaluse Vabariigi Valitsusele ise seda asjaajamise korda reguleerida. See on antud tema võimkonda. Ja Riigikogu võib Vabariigi Valitsusele survet avaldada, kui ta seda ühes või teises suunas tarvilikuks peab.

Mis puutub teedeministeeriumi ühendamisse majanduseministeeriumiga, ma saan aru kaubandus-tööstusministeeriumiga... (A. Jõeäär, stp: Rahaministeeriumiga.) ja rahaministeeriumiga ühendamisest, siis see küsimus õieti komisjonis päevakorrale ei kerkinud ja ka sotsialistliku rühma esindajad seda üles ei tõstnud. Aga selles seaduseprojektis, mille valitsus esitas, oli ette nähtud, et teedeministeerium ühendatakse kaubandus-tööstusministeeriumiga. See küsimus oli komisjonis üles tõstetud, aga komisjoni enamus leidis, et teedeministeerium iseenesest on väga laialdane ministeerium, ta teenijate arv moodustab peaaegu poole kõigist riigiteenijaist, ja sellepärast arvati, et teedeministeeriumi juurde teist ministeeriumi anda või seda ministeeriumi teise ministeeriumiga ühendada ei saa, sest siis juba üks inimene sellega ei saaks kuidagiviisi hakkama.

Siis arvas ka komisjon, et igal ministeeriumil peab oma poliitiline juht olema, selleks ei saa olla erapooletu ametnik. Kui nii, siis ministeeriumil poliitilist juhti ei ole.

Mis puutub Riigivanemale välisministri kohuste panemisse, siis komisjon, arutades meie Riigivanema instituuti, leidis, et see sisaldab eneses õieti kaks ametit: esiteks presidendi või riigipea, mis mujal ikka presidendiks kutsutakse, ja teiseks peaministri. Ja kui peaministrile võiks panna ühe või teise ministri kohuste täitmise, siis presidendile seda ei võiks panna. Sellepärast ei arvanud ka komisjon võimalikuks otsekohe ära märkida, et Riigivanem peab juhtima üht või teist ministeeriumi otsekohe.

Mis puutub arvu, et ministeeriume peaks olema kolm, siis komisjon läks välja põhimõttest, et neid võimalikult vähem oleks, kui neid aga kuidagiviisi saab ühendada asjale kahju toomata. Aga kui tuli arutamisele küsimus, missugused ministeeriumid ühendada ja kokku tõmmata, siis olid mitmed, eriti sotsialistid selle vastu, ja vähem kui seitsme peale seda arvu ei saanud vähendada. (J. Vain, stp: „Seitse Moosest“ oli ka, sellepärast!)

K. Päts (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus on üks tähtsamatest, mis meil vabariigi valitsemise alal ette pandud ja mille juures peame kõige tõsisemalt peatuma. Selles seaduseelnõus on ette nähtud midagi uut, mis meie seadustes seni leida ei ole olnud, ja sellepärast arvan, et Riigikogu liikmete kohus oleks selle seaduse juures kõige tõsisemalt peatuda, seda analüüsida ja võimalust anda selle poolt kui ka vastu oma mõtteid ette tuua.

Kahjuks on see seaduseelnõu, mulle vähemalt, kätte jõudnud alles õhtul hilja. Ma tulin ühelt koosolekult õhtul kell 9 ja leidsin eelnõu eest, kella 6 ajal seda aga veel ei olnud, nii et oli vahepeal toodud. Kui selle läbi lugesin, — ma komisjoni töödest osa ei võta — siis leidsin, et seal on väga palju asju, mille juures vaja oleks pikemalt peatuda, tuleks materjale koguda, et oma mõtteid illustreerida. Sellepärast arvan, et oleks enneaegne, kui meie täna eelnõu I lugemisel vastu võtaksime, sest I lugemise puhul tuleks nii mõnegi küsimuse juures peatuda, ja nende läbirääkimiste tagajärjeks oleks see, et eelnõu mõnes punktis tuleks komisjoni tagasi anda ja isegi vast ehk muuta. Üks sarnane ettepanek on siin täna juba tehtud.

Sisuliselt ei taha ma seda puutuda, aga arvan, et kui meil mõni päev aega oleks selle eelnõuga lähemalt tutvumiseks, siis ei kaotaks seadus sellega midagi, vaid Riigikogu võiks hoopis paremini võtta oma seisukoha I lugemisel. Sellepärast teen ettepaneku, selle seaduseelnõu arutamine täna I lugemisel, — pärast seda, kui enam ei leidu selle kohta sõnavõtjaid, võib ju olla, et ehk on neid, kes veel kõneleda tahavad, aga kui enam olema ei peaks, siis katkestada ja see alles teispäevase koosoleku päevakorda uuesti üles võtta I lugemisel. (Vahelhüüded keskelt: Täitsa õige!)

Juhataja **R. Penno**: Panen hääletamisele korra kohta tehtud ettepaneku,

katkestada seaduseelnõu I lugemine kuni teispäevani, 4. detsembril s. a.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

5. Trükiseaduse täiendamise seadus kohtuasjus andmete trükis avaldamise kohta — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Laur ei ole kohal. Aruandja kohuseid täidab komisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): Trükiseaduse täiendamise seadus kohtuasjus andmete trükis avaldamise kohta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.)

(Aruandja kohale asub aruandja A. Laur.)

Poolt on 40 häält, vastu — 33, erapoole-
tuid — 3, seega on pealkiri vastu võe-
tud.

Aruandja **A. Laur** (loeb):

Trükiseadust (R.T. nr. 43 — 1923) täien-
datakse § 14¹ järgmises redaktsioonis:

§ 14¹. Kohtuasjust ei või avaldada trüki-
tootes andmeid, mis nende asjade arutamisel
kinniste uste taga ilmsiks tulnud.

A. Jõeäär (stp): Härrad rahvasaadikud!
Praegu võeti küll võrdlemisi väikse häälte-
enamusega seaduse pealkiri vastu, kuid minu
arvates ei oleks liigne veidi peatuda küsimuse
juures, milleks see seadus üldse tarvilik on,
sest selles seaduses on põhiseaduses ette-
nähtud vabaduste kitsendamisega tegemist.
Ja põhiseaduses on ette nähtud, et see kitsen-
damine võib sündida ainult riigikaitse või
kõlbluse huvides. Kumba siis tahetakse kaitsta
selle seadusega? Kas kõlblust või riiki?
Kõlbluse kaitseks on meie kodanikkudel nii
laialdased võimalused, et nad võivad ajalehed
vastutusele võtta, kui seal nende isiklikke või
nende perekonnaasju on puudutatud. Ajale-
hed saavad siis igal tingimusel karistatud,
ilma et neil õigus oleks tõendusi esitada, et
asjaolud tõele vastavad, tähendab kõlbluse
kaitse on meie riigis olemas. (K. Päts, põl:
Lugege seda, mis Saksa ajakirjandus
viimase koolilaste protsessi kohta kir-
jutas.) See koolilaste protsess ei olnud kin-
niste uste taga. (K. Päts, põl: See see
kahi ongi.)

Võib jutt olla ainult sellest, et seda sea-
dust on vaja riigikaitseks. Aga minu arva-
mise järgi ei ole meie riigis niisuguseid küsi-
musi, mis peaksid olema salased kodanikkude
ees, kui nad juba kohtuteni on jõudnud.
Sarnaseid küsimusi ei ole meil rohkem esile
kerkinud, kui ainult üks kord, Birk'i prot-
sessi puhul, seal kuulutati kohtuministri kor-
raldusel osa kohtuistungist kinniseks. (J.
Laidoner, põl: Kõik varblased sirtsusid
sellest.) Ja kui sarnaseid juhtumisi peaks
tulema, siis sarnasel korral kuulujutud on
alati palju rohkem kahjulikud riigile, kui et
asi avalikult arutatud saab. Sellepärast arvan,
et käesoleva seaduse vastuvõtmiseks puudub
põhjus.

Puudub põhjus põhiseaduses ettenähtud
trükivabadust kitsendada, kui seda hädaline
vajadus ei nõua, ja käesoleval korral seda
hädavajadust ei ole ning sellepärast tuleks

seadus tagasi lükata. Selleta on seniajani
läbi saadud ja ei ole midagi katki läinud, ega
ole seda ka edaspidise kohta karta.

A. Tupits (põl): Ma juba I lugemisel
näitasin, et paragrahv niisugusel kujul vastu-
võtmatu on. Ajalehtedel ei ole ühtki võimalust
ennast kaitsta, sest ajalehemehed ei pääse
kinnisele koosolekule. Et asi selgem oleks
teen ettepaneku,

§ 14¹ vastu võtta järgmisel kujul:
„Trükitoodes on keelatud avaldada
kohtu kinniste koosolekute protokolleer-
itud andmeid.“

Siis vähemalt on olemas tõendused, et
tõesti niisugused asjad on arutamisel olnud,
ja ajaleht teab, missuguste andmetega tal
tegemist ja milles teda süüdistatakse; vas-
tasel korral ei tea ka mingisuguseid tõendusi
ette tuua. (M. Juhkam, tõer: Ei see nii
teadmata ole, teate väga hästi.)

Aruandja **A. Laur** (lõpusõna): Härra
Tupitsa ettepanek oli ka komisjonis aruta-
misel. Komisjonis leiti see põhjendamata
olema ja lükati tagasi. Selle seaduse järgi
võib avaldada kohtu resolutsioone. Peale
protokolleeritud andmete võib teisi andmeid
avalikuks tulla, mida ehk ei oleks soovitav
avalikkuse ette kanda. Üldiselt on selle
seaduse vastuvõtmine tarvilik. Liiategi ei
saa meie käesoleval puhul küsimust otsustada,
kas on kohtupidamine kinniste uste taga
tarvilik või mitte. Selles seaduseelnõus ei
ole seda küsimust üles seatud. Kui seda
küsimust oleks tahetud üles võtta, siis oleks
pidanud rohkem asjatundjaid komisjoni koos-
olekule kutsuma ja nende arvamise selles
küsimuses ära kuulama. Olukord on niis-
ugune, et meil peetakse kohtuistungeid kin-
niste uste taga. Meil on ka sanktsioon ette
nähtud praegumaksvas Nuhtluseseaduses, ja
ka uues kriminaalseadustikus on see sanktsi-
oon. Sellepärast on loomulik, et ka keeld ise
oleks olemas. Just seda keeldu ongi tarvis,
et oleks võimalik võtta vastutusele, kui tar-
vis peaks olema. See küsimus aga, kas on
kinniste uste taga tarvis kohut pidada või
mitte, jääb lahtiseks. Selle võiks mõnel
teisel puhul otsustada. Praegu tuleb aga
käesolev seaduseelnõu vastu võtta, sest see
täidaks tühja koha, mis praegumaksvas sea-
duses on.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.)
Rkl. Tupitsa ettepaneku poolt on 29 häält,
vastu — 30 häält, seega on ettepanek
tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tekst vastu võetud.

6. Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **O. Kask.** Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu. (Seaduseelnõu tekst.)
7. istungj. pr. lisades, pr. lisades, vaata sisukord.) H. Pöhl (krst): Panen ette,

täiendada § 7. järgmise uue lõikega: „Isikud, kes omavad kipri kutse ning on kuni 1. jaanuarini 1928 vähemalt 36 kuud juhtinud üle 50 br. reg.-tonnilisi purjelaevu, võivad edaspidi juhtida purjekaid kohalikus- ja ligisõidus kuni 125 br. reg.-tonnini.“

Motiiv on see, et meil on Eestis mõned laevaomanikud —, on umbes 15—20 väikese laeva omanikku, — kelle laevad on 110, 115 ja 118 br. reg.-tn., ja nüüd oleksid nad sunnitud palkama diplomiga kapteneid, kes võiksid nende laevu juhtida. See teeks neile aga suuri raskusi ja selletõttu oleksid nad sunnitud oma laevu ära müüma.

Käesolev seaduseelnõu on väga piiratud, see annab õiguse neile, kes on sõitnud enne 36 kuud, kes on sõitnud umbes 5 aastat kiprina 50 br. reg.-tn. purjelaevadel ja seda enne 1928. a. Sellepärast loodan, et minu parandus vastu võetakse ja neile lubatakse kuni 125 br. reg.-tn. sõita. Sellega oleks enam-vähem kord loodud ja meie purjelaevastikus 15—20 laeva päästetud.

Aruandja **O. Kask** (lõpusõna): Üldkomisjoni nimel ei saa selle parandusega ühineda. Üldkomisjonis ei olnud see laiendus kiprite suhtes küll kaalumisel, kuid varemalt on mereseaduste komisjon seda üksikasjalikult kaalunud ja tagasi lükanud. On seisukohale asutud, et ei ole tarvis 15—20 inimese pärast praegust seisukorda muuta. Meil on kolm merekooli. Need valmistavad praegu küllalt uusi jõude. Ma usun, neil on kõigil kohti vaja, kuid teenistusesaamise võimalused on väga rasked. See on rahvasaadikute asi, kas nad tahavad siin laiendust või mitte, kuid komisjoni nimel ei saa sellega ühineda.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Pöhl'i ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tekst vastu võetud.

7. Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna sõidu seaduse muutmise seadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **O. Kask.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja masinameeskonna sõidu seaduse muutmise seadus.

Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja masinameeskonna sõidu seaduse (R.T. nr. 185/186 — 1925) §§ 8, 12, 14, 20, 23, 24, 28 ja 31 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 8. Assistentiks võib olla isik: a) kes sõitnud laeval, mille peamasinate võime vähemalt 100 IHP, kuni 1. jaanuarini 1928 12 kuud kütjana, 30 kuud masinistina ja 36 kuud assistendi või mehaaniku ülesannete täitjana või b) kes rahuldavalt töötanud 24 kuud masinaehituse tehastes või laevaparanduse mehaanika-töötubades ning sõitnud laeval, mille peamasinate võime vähemalt 100 IHP, 12 kuud kütjana ja 24 kuud masinistina kui ta rahuldavalt õiendanud vastava eksami või c) kes rahuldavalt õiendanud kaubalaeva mehaanikute kooli alamastme eksami kõigis aineis ja rahuldavalt töötanud 12 kuud masinaehituste tehastes või laevaparanduse mehaanika-töötubades ning sõitnud laeval, mille peamasinate võime vähemalt 100 IHP, 6 kuud kütjana ja 6 kuud masinistina.

Assistentide eksamikava ja eksamikomisjoni koosseisu määrab teedeminister.

§ 12. I järgu masinistiks võib olla isik, kes rahuldavalt töötanud vähemalt 9 kuud mehaanika-töötubades ning sõitnud laeval, mille peamasinate võime vähemalt 100 IHP, 6 kuud kütjana ja 18 kuud masinistina.

§ 14. I järgu motoristiks võib olla isik, kes sõitnud 12 kuud laeval, mille peamootorite võime vähemalt 40 EHP ja pärast sõitu laeval 6 kuud rahuldavalt töötanud mehaanika-töötubades mootorite alal, kui ta rahuldavalt õiendanud vastava eksami. I järgu motoristi eksamikava ja eksamikomisjoni koosseisu määrab teedeminister.

§ 20. Sõidu piirkonna järgi jagunevad kaubalaevad:

a) sisesõidu laevadeks — kui laev sõidab Eesti jõgedel ja järvedel või merel sadamast 10 mere miili raadiuse piirkonnas;

b) kohaliksõidu laevadeks — kui laev sõidab Eesti territoriaalvetes ning Soome ja Riia lahes;

c) ligisõidu laevadeks — kui laev sõidab Baltimeres ühes lahtedega, Kategatis, Skagerakis kuni Skagen-Lindesnesi liinini ja läbi Kiili kanali kuni Elbe jõesuuni ja

d) kaugesõidu laevadeks — kui laev sõidab väljaspool ligisõidu piirkonda.

Segasõitude korral loetakse laev kõrgemasse liiki kuuluvaks.

§ 23. Kohaliksõidu laeval peab olema mehaanikuid ja assistente:

a) Prahilaeval, mille peamasinate võime kuni 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga ja üks assistent.

b) Reisijate-laeval, mille peamasinate võime kuni 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga ja kaks assistenti.

c) Prahilaeval, mille peamasinate võime 251 — 750 IHP, kaks mehaanikut III järgu diplomiga ja üks assistent.

d) Reisijate-laeval, mille peamasinate võime 251 — 750 IHP, kaks mehaanikut ja üks assistent, kellest:

I mehaanik II järgu diplomiga,

II mehaanik III järgu diplomiga.

e) Reisijate- ja prahilaeval, mille peamasinate võime üle 750 IHP, peab mehaanikute ja assistentide arv vastama samasuguste ligisõidu laevade mehaanikute ja assistentide arvule.

§ 24. Sisesõidu laeval peab olema mehaanikuid ja assistente:

a) prahilaeval, mille peamasinate võime kuni 50 IHP, — üks I järgu masinist;

b) prahilaeval, mille peamasinate võime 50 — 250 IHP — üks assistent;

c) reisijate-laeval, mille peamasinate võime kuni 250 IHP — üks mehaanik III järgu diplomiga;

d) reisijate- ja prahilaeval, mille peamasinate võime üle 250 IHP, — üks mehaanik III järgu diplomiga ja üks assistent.

§ 28. Laeva masinameeskonna koosseisu alammäärad määrab Vabariigi Valitsus.

§ 31. Kui ei leidu tarvilikul määral vastava diplomiga mehaanikuid, on teedeministril õigus oma määrustega ajutiselt suurendada ühe astme võrra mehaanikute, assistentide, masinistide ja motoristide sõidusõigusi.

Vaheaeg kl. 12.05 min. — kl. 12.25 min.

8. Aktsiisimaksu määrade seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Veiler. Pealkiri, § 1 ja § 2 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Aktiisimaksu määrade seadus.

§ 1. Aktsiisimaksu võetakse piirituselt Kr. s. ja viinalt iga kraadi veeta piirituse eest — 50

§ 2. Müügiks sisemaal valmistatud napsidelt ja likööridelt võetakse aktsiisimaksu: Kr. s

1)	pudelilt mahutusega kuni 1 liitr.	—	80
2)	„ „ „ „ $\frac{3}{4}$ „	—	60
3)	„ „ „ „ $\frac{3}{5}$ „	—	48
4)	„ „ „ „ $\frac{1}{2}$ „	—	40
5)	„ „ „ „ $\frac{3}{10}$ „	—	24
6)	„ „ „ „ $\frac{1}{4}$ „	—	20
7)	„ „ „ „ $\frac{1}{10}$ „	—	8

Märkus 1. Aasta lõpul napsi- ja likööri-vabrikutes ilmsikstulnud panderollimata jookide kaolt võetakse aktsiisimaksu 80 senti igalt liitrilt, mis ületab rahaministri poolt määratud normi.

Märkus 2. $\frac{3}{5}$ - ja $\frac{3}{10}$ -liitrilisi pudeleid on lubatud tarvitada ajutiselt rahaministri poolt kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga määratud tähtjani.

Aruandja A. Veiler (loeb):

§ 3. Müügiks valmistatud marja- ja puuviljaveinidelt võetakse aktsiisimaksu:

A. Sisemaal valmistatud veinidelt: Kr. s.

1)	pudelilt veinilt mahutusega kuni 1 $\frac{1}{2}$ ltr.	30
2)	„ „ „ „ 1 „	20
3)	„ „ „ „ $\frac{3}{4}$ „	15
4)	„ „ „ „ $\frac{1}{2}$ „	10
5)	„ vahuveinilt „ „ 1 „	40
6)	„ „ „ „ $\frac{3}{4}$ „	30
7)	„ „ „ „ $\frac{1}{2}$ „	20

B Välismaalt sissetoodud veinidelt:

1)	pudelilt veinilt mahutusega kuni 1 ltr.	60
2)	„ „ „ „ $\frac{3}{4}$ „	45
3)	„ „ „ „ $\frac{1}{2}$ „	30
4)	„ „ „ „ 1 „	1.—
5)	„ „ „ „ $\frac{1}{2}$ „	50

Märkus 1. Panderollimata kujul välismaale saadetud marja- ja puuviljaveinidelt jäetakse ära aktsiisi peavalitsuse korraldusel aktsiisimaks, kui jookide väljaveo üle tollivalitsuse akt esitatakse 3 kuu jooksul.

Märkus 2. Aasta lõpul veinitehastes ilmsikstulnud panderollimata veinide kaolt võetakse aktsiisimaksu 20 senti ja vahuveinilt 40 senti igalt liitrilt, mis ületab rahaministri poolt määratud normi.

Riigivanema asetäitja teedeminister A. Kerem: Teen ettepaneku rahaministri nimel,

täiendada § 3. märkus 1. teise lõikega: „Samuti jäetakse maha aktsiisimaks Riigivanemale, Riigikogu esimehele ja vä-

lisministeeriumile esituse otstarbeks välistamilt sissetoodavatelt veinidelt.“

Juhataja **R. Penno:** Aruandja on parandus-ettepanekuga ühinenud ja see eraldi hääletamisele ei tule. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 ühes parandusega vastu võetud.

§ 4 — 17 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 4. Müügiks õlle valmistamise eest võetakse aktsiisimaksu iga 5 kg. või selle osa õlle valmistamiseks tarvitavatelt linnastelt:

1) kui õlu ei sisalda üle 4% alkoholi Kr. s. Trallesi järgi 2.35

2) kui õlu sisaldab üle 4% alkoholi 2.85

§ 5. Pärmilt võetakse aktsiisimaksu: Kr. s.

A. presspärmilt: 1) 400 grammilt . . . 32

2) 100 „ . . . 8

B. kuivpärmilt: 1) 400 grammilt . . . 80

2) 100 „ . . . 20

§ 6. Tubakalt ja tubakasaadustelt võetakse aktsiisimaksu protsentides müügi hinnast:

A. valmistehatud tubakalt 30%

aga mitte vähem kui 60 senti 400 grammilt,

B. sigaritelt ja sigarettidel 40%

aga mitte vähem kui 2 senti tükilt,

C. vabrikutes valmistatud paberossidelt 35%

aga mitte vähem kui 0,2 senti tükilt,

D. paberossitehastes panderollitud tubakast ja panderollitud kestadest valmistatud paberossidelt 30%

aga mitte vähem kui 0,2 senti tükilt.

§ 7. Paberossikestadelt ja paberossipaberilt võetakse aktsiisimaksu: Kr. s.

A. kestadelt 1) 100 kesta eest . . . 2

2) 250 „ „ . . . 5

B. paberilt: raamatukeste eest sisaldusega

mitte üle 200 lehe ja lehe

suurusega mitte üle 30 ruut-

sentimeetri 2

§ 8. Tulitikkudel võetakse aktsiisimaksu:

A. Sisemaal müügile lastavatelt tulitikkudel Tulitikkude valmistamise ja müügi seaduses ettenähtud määral.

B. Välismailt sissetoodavatelt tulitikkudel tooside panderollimise teel:

1) igalt toosilt sisaldusega mitte üle 50 tiku — 0,5 senti,

2) igalt toosilt sisaldusega üle 50 tiku, iga 50 tiku või selle murdosa eest 0,5 senti.

§ 9. Iga napsi- ja liköörivabrik peab aastas maksma kogusummas vähemalt 12.000 krooni aktsiisimaksu.

Märkus 1. Väljaveetud napside ja likööride pealt mahajäetud aktsiisimaks arvatakse

käesolevas paragrahvis ettenähtud aktsiisimaksu normi täitmiseks.

Märkus 2. Vabrikud, mis aasta jooksul avatakse, maksavad aktsiisimaksu alammääras proportsionaalselt ülejäänud kuudele, arvates selle kuu esimesest päevast, mil vabriku esimene töökava kinnitatakse.

Märkus 3. Aasta jooksul tarvitamata jäänud aktsiisimaksu normi osa langeb riigi kasuks. Selle osa kindlakstegemisel võetakse arvesse aasta jooksul sisemaa tarvituseks valmistatud, aga panderollimata, kui ka väljaveetud jookide hulk.

§ 10. Iga õllevabrik peab aastas maksma kogusummas vähemalt 22.500 krooni aktsiisimaksu. Aasta kestel avatavad vabrikud maksavad käesolevas paragrahvis ettenähtud aktsiisimaksu proportsionaalselt kuudele, arvates selle kuu esimesest päevast, millal tehti esimene keet, kuni aasta lõpuni. Käesolevas paragrahvis ettenähtud aktsiisimaks tasutakse ette ¼ aasta viisi. Vabrikud, kes ei ole ette maksnud aktsiisimaksu tähtajal nõutavas suuruses, sulutakse. Sulatud vabrikute omanikkudel ja rentnikkudel ei ole lubatud 2 aasta jooksul avada ega rentida õllevabrikut.

§ 11. Iga tubakavabrik peab aastas maksma kogusummas vähemalt 6.000 krooni aktsiisimaksu. Aasta kestel avatavad vabrikud maksavad käesolevas paragrahvis ettenähtud aktsiisimaksu proportsionaalselt kuudele, arvates selle kuu esimesest päevast, millal vabrik lunastas patendi, kuni aasta lõpuni. Vabrik, kes ei ole maksnud esimesel poolaastal 3.000 krooni või vastavat osa, sulutakse. Sulatud vabrikute omanikkudel ja rentnikkudel ei ole lubatud 2 aasta jooksul avada ega rentida tubakavabrikut.

§ 12. Iga paberossitehas peab aastas maksma kogusummas vähemalt 3.000 krooni aktsiisimaksu. Aasta kestel avatavad tehased maksavad käesolevas paragrahvis ettenähtud aktsiisimaksu proportsionaalselt kuudele, arvates selle kuu esimesest päevast, millal tehas lunastas patendi, kuni aasta lõpuni.

Tehased, kes ei ole maksnud esimesel poolaastal 1.500 krooni või vastavat osa, sulutakse. Sulatud tehaste omanikkudel ja rentnikkudel ei ole lubatud 2 aasta jooksul avada ega rentida paberossitehast.

§ 13. Iga pärmivabrik peab aastas maksma kogusummas vähemalt 20.000 krooni aktsiisimaksu. Aasta kestel avatavad vabrikud maksavad käesolevas paragrahvis ettenähtud aktsiisimaksu proportsionaalselt kuudele, arvates selle kuu esimesest päevast, millal vabrik lunastas patendi, kuni aasta lõpuni.

Vabrik, kes ei ole maksnud aasta jooksul

20.000 krooni või vastavat osa aktsiisimaksu, sulutakse ja sarnase vabriku võib avada rahaministri erilise loaga.

§ 14. Aktsiisimaksu tasuvad vabrikud ja tehased nende kohta käivates eriseadustes ettenähtud korras ja tingimustel.

§ 15. Rahaministril on õigus anda tarvilikke juhtnöore ja määrusi käesoleva seaduse piirides.

§ 16. Käesoleva seaduse § 1 hakkab maksma 1. juulist 1929, §§ 2—17 hakkavad maksma 1. jaanuarist 1929.

Märkus. Kuni 31. detsembrini 1928 maksvate seaduste kohaselt panderollitud saadusi on lubatud müügile saata kuni nende tagavarade lõppemiseni.

§ 17. Käesoleva seaduse maksmahakkamissega kaotavad maksvuse:

1) Aktsiisiseadustiku §§ 200, 201, 414 ja 1057²⁸ (Sead. kogu V köide);

2) Mõnesuguste kaudsete maksude tõstmise seaduse I ja II osa (R.T. nr. 12/13 — 1920);

3) Tubakamaksu seaduse §§ 60, 72 ja 92 (R.T. nr. 65/66 — 1920). Seadus paberoosiaktsiisi muutmise kohta (R.T. nr. 141/142 — 1920).

4) Marja- ja puuviljaveinide valmistamise ja müügi seaduse § 5 (R.T. nr. 145/146 — 1920);

5) Seadus piirituseaktsiisi kohta (R.T. nr. 1 — 1921);

6) Õlle valmistamise ja müügi seaduse § 3 (R.T. nr. 27 — 1921) ja Õlle valmistamise ja müügi seaduse § 27. muutmise seadus (R.T. nr. 105/106 — 1925);

7) Napside ja likööride valmistamise ja müügi seaduse § 23 (R.T. nr. 81 — 1921) ja Napside ja likööride valmistamise ja müügi-seaduse muutmise seaduse § 29 (R.T. nr. 150 — 1923).

9. Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Hariduskomisjoni aruandja **A. Usai**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

10. Esimese rahvusvahelise töökongressi poolt Washingtonis vastu võetud töös-

Sotsiaalkomisjoni aruandja **K. Tamm**. **K. Tamm** (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Oleme hiljaks jäänud konventsiooni kinnitami-

tusettevõtetes tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

sega. Konventsiooni § 19. ütleb, et iga riik, kes käesoleva konventsiooni ratifitseerib, on kohustatud selle konventsiooni määrusi maksma panema hiljemalt 1. juuliks 1921. Teame kõik, et see aeg on ammu möödas, ja kuigi meie ratifitseeriksime selle konventsiooni, täita seda siiski ei saa. Peale selle seletati meil siin juba asjalikult valitsuse esindaja, töö-hoolekandeministri poolt, et meil õieti kaheksatunniline tööpäev on maksev. Sedasama tunnistas ka rkl. Pesur. Nähtavasti tahab aga härra Pesur veel, et oleks ka rahvusvaheline garantii olemas. Ta ei ole sellega rahuldatud, et meil see küsimus on lahendatud rahvusliku seadusega. On kaks iseiasja: kaheksatunniline normaaltööpäev ja Washingtoni konventsioon kaheksatunnilise tööpäeva kohta. Washingtoni konventsioonil nimelt on klauselid ületundide kohta ja väga segane redaktsioon. On kaks iseiasja: kaheksatunnilise normaaltööpäeva maksmapanemine rahvusliku seadusega ja Washingtoni konventsiooni ratifitseerimine kaheksatunnilise tööpäeva kohta. Riik, kus seadusega 8-tunniline või veel lühem tööpäev maksev, võib siiski Washingtoni konventsiooni kohta eitaval seisukohal asuda.

Ma peatuksin kõigepealt seletuste ja väidete juures, mida tõi ette rkl. Martna. Härra Martna seletas, et enne ilmasõja puhkemist olid tööstusemaade töölised, Euroopa suuremate riikide töölised endile suuremalt osalt kaheksatunnilise tööpäeva kätte võitnud. Asi ei ole sugugi nii, nagu härra Martna seletas. Shveitsis ja Austrias oli üheteisttunniline tööpäev, vabrikuseadus 1914. a. hakkab teed lahendama kümnetunnilisele tööpäevale. 10-tunniline tööpäev hakkas Shveitsis üldiselt alles ilmasõja lõpupäevil 1. jaanuaril 1918 maksma.

Saksamaal määruste järgi 4. maist 1914 töötati rasketööstuses katkestamata ööd kui päevad kahe vahetusega. Tööpäeva pikkus oli 12 tundi. Revolutsiooni tõttu seati Saksamaal sisse 8-tunniline tööpäev, kuid Washingtoni konventsioon on kinnitamata. Inglismaa töölistel läks korda alles ilmasõja ajal, aga mitte enne ilmasõda, peaaegu kõigis tööstuseettevõtetes 8-tunnilist tööpäeva maksma panna.

Enne ilmasõda olid ainult söekaevandustes erilised tööaja lühendamised maksma pandud; nii töötati Austrias mäekaevandustes, alates 1901. a., 9 tundi päevas, Belgias söekaevandustes 9 tundi, alates 1911. a. Mis

puutub tööpäeva lühendamisse, siis leidsid Euroopa töölised ilmasõja paraja aja olema selles küsimuses kõvasti peale käima hakata. 1916. a. tulid Leedsis linnas kokku liitriikide tööliste esindajad Inglismaal, et seda küsimust arutada, kuna erapooletute riikide ja Saksa, Ungari ja Austria tööliste esindajad tulid kokku 1917. a. Bernis, Ameerika töölised — 1917. a. Buffalos ja katoliiklased-sotsiaalpolitikud Zürichis — 1917. a.

Nii et ei ole õige, mis kõneles härra Martna, et enne ilmasõda oli Lääne-Euroopas 8-tunniline tööpäev maksuma pandud. (L. Johanson, stp: Mitte ainult Lääne-Euroopas, Ameerikas ka.)

Edasi ütles härra Martna, et Eesti kodanlased tahavad tööliste huvisid eitada. See ei ole nii. Konventsiooni tagasilükkamisega kaitseme meie Eesti riiki ja rahvast, Eesti majandust ja sellega ka Eesti tööliste huve. (J. Vain, stp: Julge väide!) Meie tööpäeva pikkuse kohta ma juhtisin juba tähelepanu sellele, et on seletatud Vabariigi Valitsuse esindaja poolt ja osalt ka pahempoolsete kõnelejate poolt, et on juba 8-tunniline normaaltööpäev maksev meie tööstuses, aga tegelikult on see tööpäev meil õieti palju lühemaks välja kujunenud, ja selle kohta seletaksin Teile järgmist.

Selle kohta tõi väga põhjalikud andmed ette teises Riigikogus selleaegne rkl. härra Masik. Nimelt seletas tema juba 1924. a.: seaduse järgi on meil normaaltööpäev tööstuses 8 tundi päevas, laupäeviti 7 tundi, seega kokku 47 tundi nädalas. 365-st päevast on meil aastas peale 52 pühapäeva veel 20. novembril 1922 vastuvõetud seadusega määratud 15 eripüha, seega kokku 67 puhkepäeva. Tööpäevi jääb järele ainult 298, kuid nagu meie viimase aja tehaste statistika näitab, puuduvad töölised töölt 10% kogu ajast, mis-sugune suur protsent eriti seletatav ja tekkis pärast uut Haigusekindlustuse seadust, kus isegi ühe päeva haiguse eest maksetakse tasu. Nii-sugune Haigusekindlustuse seaduse muudatus tehti Venes Kerenski valitsuse ajal, mis-sugune muudatus ka meil maksev. Seega maha arvates töölt puudumiste protsendi jääb tööpäevi 269 päeva aastas. Veel arvesse võttes seda, et suuremate pühade laupäevadel — ka vana-aastalaupäeval — töötatakse ainult pool päeva, saame, et meil maksva korra järgi ainult 267 päeva aastas töötatakse. Veel tuleb aga arvesse võtta, et vabrikute töökorra järgi hiljaksjäämiseks, pesemiseks j.n.e. on päevas ette nähtud keskmiselt 10 minutit, mis aastas teeb välja keskmiselt 90 tundi, siis peab tööline tegelikult töötama ainult 2007 tundi aastas, nädalas 37 tundi 35 mi-

nutit ja päevas keskmiselt 6 tundi 26 minutit. Kui veel pühapäevad arvesse võtta... (J. Vain, stp: Kas veel kuidagi saaks vähendada?) siis tuleb iga päeva kohta 5 tundi 29 minutit. Seega 23% või ümmarguselt arvestades $\frac{1}{5}$ kogu ajast, kui nüüd sellel töölisel oleks toita 4-liikmeline perekond, siis tuleks igale perekonnaliikmele tööd 1 tund 22 min. Siit on arusaadav, kui suur peaks olema minimaalne tunnitasu, et niisugune inimene võiks oma perekonnaga ära elada.

Koosolekut hakkab juhutama esimees **K. Einbund.**)

Kuid töötasu oleneb tunni jooksul tehtud tööüksusest, ning ei või tõusta üle selle normi, mida võib maksta olevate abinõude ja kalkulationsioonide juures ühelt tööüksuselt. Nii siis jääb ainukeseks abinõuks mitte sellegi tööaja vähendamine, vaid kui soovitakse rohkem teenida, siis praeguse tööaja pikendamine, 5 tundi 29 minuti asemel töötada päevas umbes 6½ tundi või 20% rohkem. Kui tahame võrrelda meie töölisi Saksamaa töölistega, siis peab ütleva, et seal ei töötata mitte ainult 10 tundi päevas, vaid neil on meie 15 seadusliku püha asemel ainult 8 püha, nii et Saksamaa tööline aastas tööd 30% rohkem teeb, ja tööd tehakse intensiivsemalt uuemate masinate ja vilunud koosseisu juures.

Arusaamatusi tekitava konventsiooni elluviimisega, mis ületunnitöö tegemise peaaegu võimatuks teeb, halvame majanduseelu, mille tõttu ka töölised kannataksid.

Siis seletas härra Martna edasi, et Kreeka-maa, Rumeenia ja Tshehhoslovakkia on Washingtoni konventsiooni ratifitseerinud, ning seadis neid riike meile eeskujuks. Hollandlane Kupers seletas rahvusvahelisel töökonverentsil 12. juunil tänavu aastal järgmist: 1) Rumeenia ratifitseeris konventsiooni 1921. aastal, kuid andis vastava seaduse alles 7 aasta pärast, see on 1928. a., nii et see ratifitseerimine tähendas vähe.

Juhataja **K. Einbund**: Kõneleja, Teie kõneae on läbi. Rkl. Mürk annab oma kõneaja Teile edasi.

K. Tamm (põl): Härra Kupers seletas, et ratifitseerimine on nähtavasti iseenesest lihtne asi, kuid palju raskem on konventsiooni elluviimine. Kreekamaal ratifitseerimise peale vaatamata ei tule 8-tunnilist tööpäeva peaaegu sugugi ette. Kui seal mõnel alal 8-tunniline tööpäev maksub, siis mitte tänu konventsioonile, vaid tänu ametiühisuste politikale.

Härra Martna poolt toodi eeskujuks veel Tshehhoslovakkia Washingtoni konventsiooni ratifitseerimises. Tshehhoslovakkia kohta ütles rkl. Karl Kornel õigusega II Riigikogus Washingtoni konventsiooni puhul, et Tshehhoslovakkia on rikkamatest riikidest maailmas, kuhu niipalju varandust kokku kuhjatud, et sellest aitaks mitmele riigile. (L. Johanson, stp: See tuleb kõik kaheksatunnilisest tööpäevast.) Sellepärast et ta rikas, võib ta endale kaheksatunnilise tööpäeva luksuse lubada.

Rahvusvahelise tööbüroo direktor Thomas kirjutab oma 1928. a. aruandes, et Tshehhoslovakkias on ületunnid Tshehhoslovakkia töölisel ärevusse viinud. Nii et Thomas' sõnadest võiks arvata, et ka seal sellest konventsioonist kinni ei peeta.

Siis seab härra Martna eeskujuks ka Belgia, missuguse riigi kohta härra Johanson sotsiaalkomisjonis on teisel arvamisel, ja nimelt, et Belgia sotsiaalalal sugugi esirinnas ei sammu. Härra Martna seltsimees hollandlane Kupers ütles tänava aasta juunikuus rahvusvahelisel töökongressil, et vaatamata konventsiooni ratifitseerimisele keskmine tööpäev Belgias on 9 või 10 tundi. Kui härra Martna välismaa seltsimeest uskuda võib, siis ei pruugi meie Pariisi saadikut härra Pusta't sõiduga Belgiasse tülitada. (L. Johanson, stp: Võiks ju saata, mis see ikka teeb.) Parem oleks võinud rkl. Martna meile Hollandi eeskujuks seada, kus konventsioon kinnitamata ja tööaja seadus välja andmata, aga maa-alune nädal kõigest 46 tundi, ehk seal tohiks küll olla 51-tunniline tööaeg. Hollandi kohta kongressil mingeid kaebusi ei esitatud. (L. Johanson, stp: Seal oli juba enne seda nii pikk tööpäev.)

(Sekretäri kohale asub abisekretär **J. Piiskar.**)

Siis seletas härra Martna, et konventsiooni revideerimise küsimus olevat kõigest 1 aasta vana, seda revideerimist nõutud 1927. a. Revideerimine lükatud tagasi sellel motiivil, et revideerimine küll mõeldav olevat, kui konventsiooni parandada kavatsetakse, mitte aga konventsiooni halvendamise sihil. Inglismaa ei tahagi konventsiooni halvendada, vaid tahab seda revideerida ja täpsema ja selgema teksti anda. (L. Johanson, stp: Teie kõnelete kui Inglise saadik!) Vastavate riikide esindajad olid konventsiooni puuduliku teksti tõlgitsemise selgitamiseks koos Bernis 1924. aastal. Seal olid nimelt suuremate tööstusriikide vastavad ministrid koos. Järgmine kongress peeti Londonis 1926. a., et saada selgust selle konventsiooni teksti kohta. Ka

erikomisjon oli sellel alal töötanud Poola ministri eesistumisel Pariisis, niinimetatud „Sokali“ komisjon. Seega oli 3 komisjoni pead murdnud konventsiooni segase teksti juures. Et Riigikogu liikmetel selge pilt oleks selle kohta, kas Inglismaal oli õigus konventsiooni revideerimise küsimust üles võtta või mitte, selleks ma tutvustaksin Riigikogu liikmeid konventsiooni § 21., sest kahjuks ei ole konventsioon III Riigikogu liikmetele välja jagatud ja nii võib mõnele Riigikogu liikmele artikli sisu tundmatu olla. § 21. ütleb: „Vähemalt kord 10 aasta jooksul annab rahvusvahelise töö-toimkonna administratiivnõukogu üldisele kongressile konventsiooni tarvitamise kohta aru ja otsustab, kas selle uuesti läbivaatamise või muutmise küsimust kongressi päevakorda võtta.“

Nagu Akel'i valitsuse seletuskirjast 1924. aastast näha, oli Inglise valitsus juba enne nimetatud seletuskirja kokkuseadmist konventsiooni revideerimise küsimuse üles võtnud. Härra Martna kahtleb nende andmete juures, mis Akel'i valitsus esitanud, aga minul ei ole kahtluseks mingit põhjust, ja tähtis ei ole see, mitu korda Inglismaa küsimuse üles võtnud, võibolla, et ta enne seda nii energiliselt ei teinud, nagu 1928. a. Akel'i valitsus seletas, et tööbüroo juristidele segane oli, mis korras revideerimist ette võtta, ja et tööbüroo administratiivnõukogu ei pidanud kohaseks, et kongress hakkaks endisi konventsioone muutma. Siin tekiksid raskused, ja revideerimiseküsimust ei võetud kiires korras ette. Viimane revideerimiseküsimuse ülestõstmise käik oli järgmine: tööbüroo administratiivnõukogule Berliinis oktoobrikuul 1927 tegi administratiivnõukogu liige prantslane Lambert-Ribot ettepaneku, et 1929. a. kongress peaks erikomisjoni valima, kes kaaluks esimeses instantsis eelduste üle, mille olemasolu juures võiks 1930. või 1931. aasta kongressile kaheksatunnilise tööpäeva konventsiooni muutmise või revideerimise küsimus esitatud saada.

Tööbüroo direktor Thomas pidas ülestõstetud küsimust keeruliseks ja lubas oma memorandumis konventsiooni muutmise kohta administratiivnõukogule esitada. Selle lubaduse härra Thomas täitis ja esitas administratiivnõukogule tema istungil jaanuaris 1928. aastal oma arvamise konventsioonide revideerimise kohta ja selle § 21. osa tõlgitsemise kohta, mis puudutab iga 10 aasta jooksul esitatavat aruannet konventsiooni käsitamise kohta.

Direktori arvamise ettekandmise puhul, toetudes prantslase Lambert-Ribot algatusele, mis Berliinis 1927. a. sügisel enne oli

tehtud, juhtis Suur-Britannia parlamentlik sekretär Betterton 1928. a. algul administratiiv-nõukogu tähelepanu raskustele, millega riigid kokku põrganud Washingtoni konventsiooni läbiviimisel, ja seletas oma kõnes järgmist: Konventsiooni teksti on hoolega uuritud ja tõlgitsetud. Võib julgesti öelda, et tõlgitsemisega on äärmise piirini mindud, peab küsima, kas ei ole sellega juba tegelikult revideerimise pinnale üle mindud. Kas neil asjaoludel poleks kõige otstarbekohasem küsimuse lahendamist uue teksti väljatöötamisega leida ja mitte ilma lõputa lahendusi otsida vana teksti tõlgitsemise teel, kusjuures juba koormavaks saab ülesseatud glossaaride ja tõlgitsemiste rägastik.

Administratiiv-nõukogu on ometi kohustatud, seletas härra Betterton, kahe või kolme aasta jooksul konventsiooni uuesti kaaluma ja selle üle otsustama, kas selle läbi vaatamine või muutmine konverentsi päevakorda võtta tuleb.

Edasi seletas härra Betterton, et Briti valitsus ei ole millalgi kõikunud oma truuduses põhimõtetele, mis rahulepingu XIII osa sissejuhatuses nimetatud. Aga Briti valitsus on veendunud, et kõige õigem tee elus käsitatava konventsiooni saavutamiseks oleks see, et konverentsi lastakse välja töötada praktilises elus käsitatava konventsiooni. Meie soov on, lisas ta juurde, püüda konventsiooni poole, mis Washingtoni konventsiooni teksti põhimõtet alal hoides oleks vaba takistustest, mis selle tekstile järgnevad, ja meie oleme, kui rahuldava konventsiooni saavutame, nõus ühes teiste riikidega ratifitseerimise ja läbiviimise eest seisma.

Betterton lõpetas oma kõne järgmise ettepanekuga: 1) otsustagu administratiiv-nõukogu tööaja konventsiooni küsimuse 1929. aasta konverentsi päevakorda võtta; 2) asugu tööbüroo viivitusega aruande kokkuseadmisele konventsiooni käsitamise kohta, missugune aruanne tuleks administratiiv-nõukogule järgmisel istungil aprillis 1928. aastal esitada. Pärast aruande vastuvõtmist administratiiv-nõukogu poolt aprillis saadetagu aruanne kõigile riikidele ettepanekuga, esitada oma arvamus ja, kui tarvilikuks peetakse, konventsiooni muutmise ettepanekud. Betterton'i poolt tehtud ettepanekut läbi vaadates tegi administratiiv-nõukogu veebruaris 1928. a. 13. häälega 7 vastu järgmise otsuse: administratiiv-nõukogu otsustab oma järgmise istungi päevakorda võtta revideerimise korra küsimuse üldse, ja siis veel küsimuse, kas 1929. a. konverentsi päevakorda võtta Briti valitsuse poolt üles võetud kaheksatunnilise tööpäeva konventsiooni uuesti kaalumist või revidee-

rimist. (A. Oinas, stp: Konverentsi päevakorda ei võetud.) Ma seletan ka seda. Töökonverentsi koosolekul 12. juunil 1928 seletas tööbüroo direktor, et aprillikuus tänavu olnud administratiiv-nõukogu arvamisel, et oleks väga raske Betterton'i poolt ettepanud revideerimist ette võtta, ilma et oleks tarvilik ettevalmistusetöö tehtud. Pärast pikki kaalumisi lükatud tagasi 15. häälega 11 vastu tööliste ettepanek, revideerimine kohe ette võtta, tähendab, töölisel esinesid nõudmisega, revideerimist kohe alata, ja administratiiv-nõukogu otsustanud direktorile ettepaneku teha, et konventsioonide kohta, mis 1919. aastal Washingtonis vastu võetud, neis ettenähtud aruanne kõigepealt kokku seada ja administratiiv-nõukogule esitada. Hiljuti lugesin mina sotsialistlikust kuukirjast, et 40-dal administratiiv-nõukogu koosolekul olla Betterton'i revideerimise ettepanek tagasi lükatud, tähendab ettepanek, see küsimus juba 1929. a. konverentsi päevakorda võtta, aga ei ole otsustatud päevakorda üldse mitte võtta, vaid 1929. a. päevakorrast välja jätta.

Revideerimise küsimuse kord paistab tööorganisatsiooni ringkondadele tume olema ja sellepärast revideerimisega nähtavasti viivitatakse. On neid rahvusvahelisi tööorganisatsiooni esindajaid, kellele see artikkel 21. pinnaks silmas on. Arvatavasti pooldaks ka härra Martna seda, kui sellest artiklist saaks mööda minna ja kui Suur-Britannia nõudmine revideerimise kohta millalgi teostatud ei saaks. Kongressi kodukorra komisjoni esimehe sõnad artikli või § 21. kohta tulevikus saksakeelsest protokollist: „Nun ist es vielleicht günstiger diesen Artikel zu unterdrücken.“ Konverentsi revideerimise ja muutmise küsimuse otsustas 11. konverents 1928. a. tööbüroo administratiiv-nõukogule põhjalikuks kaalumiseks anda. Ei oleks rahvasteliidu ideele kasulik mõnda tähtsat riiki vägistama või ärritama hakata. (L. Johanson, stp: Näiteks Eesti!) Briti ja Prantsusmaa on sellest küsimusest kõige rohkem huvitatud.

Härra Martna'le ei meeldinud, et sotsiaalkomisjon juhtis tähelepanu Ebert'i aegse tööaja pikendamise seadusele Saksamaal 21. detsembrist 1924. Härra Martna seletas, et tööaega on võidud pikendada ainult tööliste nõusolekul, ja et töölisel nende tundide eest, mis ta üle 8-tunnilise tööpäeva teinud, tasu ei olevat maksetud. Asi ei ole nii. Tööministriks selajal oli sotsialist Braun. Tööpäeva pikendamiseks ei olnud tal vaja poolte nõusolekut, vaid ta tegi iseseisvalt otsuse pärast poolte arvamise ärakuulamist. Nende tundide peale, mis üle 8 tunni tehti, vaadati alguses kui normaalitud peale. Nende eest makseti

harilikku tasu. Hiljem hakati nende tundide kui ületundide peale vaatama ja makseti 25% lisatasu.

Ma tutvustaksin Riigikogu endise rkl. Masik'u andmete järgi lühidalt nende tagajärgedega, mis pikendatud tööpäev Saksamaal andis. Saksamaa, pärast ilmasõda 1923. a., kui tal suured maksud kaela tulid, jõudis arvamisele, et ainuke võimalus majandusliku olukorra parandamiseks on tööpäeva pikendamine. Saksa valitsus, millest ka sotsiaaldemokraadid osa võtsid, jõudis otsusele, et Saksamaal tuleb 10-tunniline tööpäev maksmata panna. Et aga selle läbi Saksamaal üldproduktioon, mis ühe inimese peale tuleb, oleks vähenenud, see ei ole õige, vaid vastupidi, see on tõusnud niivõrt, et Saksa tööstur võib töölisele maksta sama töö eest, mis viimane enne tegi 8 tunniga, palju rohkem palka.

Samuti näeme vastupidist pilti ka Inglismaal. Pärast sõda pandi Inglismaal viimaste sotsiaalreformide järgi söekaevandustes lühendatud tööpäev maksmata. Mida näitavad aga sel puhul statistilised andmed söetööstuse kohta? Meie leiame, et söearv, mis kaevandusest ühe töölise poolt välja tuuakse, on 20% võrra vähenenud. Selle tagajärjel ei suuda Inglise söetööstus võistelda Saksa ja Luksemburgi omadega. Selle järeldus on, et Inglise rahvas iga kuu 2,0 miljonit naela oma suurtööstusele pearaha maksab. Täheleb, Inglismaal tuleb tagasi minna endise pikema tööpäeva juurde.

Härra Martna seletas, et Saksamaa seadus 8. apr. 1927. on muutnud selle tööpäeva pikkuse küsimuse, mis on 1923. a. seadusega sisse seatud. Asi ei ole just nii, vaid see viimane seadus on ainult kõvendanud esimese seaduse tarvitamise eeltingimusi. Suur-Britannia suurveskite peremeeste ühingu sekretär, kes ka pooldab Washingtoni konventsiooni, on lühikese tööpäeva hüvede kohta teistsugusel arvamisel kui härra Martna. Nimetatud sekretär tähendas 29. nov. 1927, et on raske võistelda Saksamaaga, kelle masinaehituste vabrikutes on 50—52 tunni pikkune tööaeg, kuna Suur-Britannias on tööaeg 44 tundi. Ja tema näeb, et selle tõttu, et Inglismaal lühem tööpäev maksev, on seal ka võistlus raskendatud. Härra Martna püüdis aga siin vastupidist seletada —, mida lühem tööpäev, seda kergem võistelda. Rahvusvahelisel töökonverentsil 1928. a. selgus, et 10-tunnilise tööpäeva seadus Saksamaal ikka veel maksev on. Nii ei ole härra Martna väide nimetatud seaduse kaotamise kohta õige. Direktor Thomas' 1928. aasta aruande järgi sammub Saksamaa jälle 8-tunnilise tööpäeva poole, maksvusele ei ole see praegu

veel jõudnud. Suur-Britannia tööminister seletas 2. juunil 1927 ületundide kohta, et Briti juristide arusaamise järgi Suur-Britannias tarvituselolev ületundide süsteem raudteeliikumises, masinatööstuses ja laevade parandusel ei ole ühendatav konventsiooni täpse sisuga. Raudteeseltsidel olevat uued raskused üles kerkinud. Ka meie tööstusnõukogu leidis juba 1922. aastal, et raudteel sünnitaks konventsiooniga 8-tunnilise tööpäeva maksmapanemine suuri raskusi. Meil on ju väiksed raudteed, võibolla ehitatakse neid edaspidi juurde, kuid kui meil nüüd oleks 8-tunniline tööpäev maksev, siis võiks juhtuda, et mõnel ametnikul ei oleks midagi teha. Võibolla ei liiguks sealt vahest 8 tunni jooksul üldse ronge läbi, ja selle tagajärjel ei oleks ametnikudel mingisugust tööd, ning neile tuleks palka maksta, ilma et nad tööd teeksid.

Et konventsiooni tekst nii mitmetpidi seletatav ja seega käsitatav ei ole, näitavad muu seas järgmised asjaolud: 1) Belgia, kes konventsiooni 1926. aastal ratifitseerinud, on konventsiooni kohta juba 35 elluviimise määrust välja andnud. Aga siiski on katkestustega tööde kohta lahkarvamised tekkinud tööstuse keskkomisjoni ja ametiühisuste liidu vahel.

2) Oma kirjas 9. jaanuaril 1928. aastal teatas Soome minister tööbüroole, et on raskused talitamiseks konventsiooni mõtte kohaselt. Soome ei ole seda ka veel kinnitanud, aga et peale käiakse, siis seletab ta, miks seda teha ei või. Ei ole lootust, seletas edasi minister, saavutada konventsiooni § 5-das ettenähtud kokkuleppeid tööandjate ja töölise vahel ületundide asjus.

Siis tegi mulle härra Martna väikse etteheite, et mina olevat teatud tendentsiga siin puudutanud öötöö keeldu pagaritööstustes. Ma andsin oma seletuse ilma mingisuguse tendentsita ja tarvitasin neid andmeid, mis tööamet Genfist välja saatnud tänava kevadel neile riikidele, kes konverentsi liikmed. Need andmed on tööbüroo direktori poolt alla kirjutatud viimisel märtsikuu päeval tänava aastal. Kui vaatame direktori 1928. a. aruande II köite 103-dat lehekülge, leiame, et öötöö keeldu konventsiooni pagaritööstuses ei ole ratifitseerinud ükski riik. Mul värskemaid andmeid ei olnud. Pean tähendama, et mul tööbürooga nii lähedaseid sidemeid siiski ei ole, nagu näikse olema härra Martna'l ja härra Johanson'il, ja mulle ei saadeta tööbüroost mingisuguseid tabelleid ega bulletääne. Võibolla, et suve ja sügise jooksul on mõni üksik riik ratifitseerinud konventsiooni öötöö keeldu kohta pagaritööstustes, aga konverentsi ajal selgus, et tööstuseriikidest ei ole tänava

juulikuuni veel ükski riik seda ratifitseerinud. Nii et ma täiesti bona fide olen talitanud selles küsimuses.

Härra Martna kõneles nii väga üleolevalt, ta ees ei leidnud armu isegi sotsiaalkomisjon, vaatamata sellele, et just tema rühma liider oli komisjonis selle konventsiooni aruandjaks, kellest rippus ära, missugused andmed esitati ja missugused jäid esitamata. Mina sain aruandjaks alles Riigikogus. Härra Martna vaatas sotsiaalkomisjoni peale mittelugupidamisega, samuti vaatas ta ka Riigikogu kodanliku osa peale, üldse vaatas halvalt terve maailma kodanlusele. Siiski arvan, et ka kodanlikus ilmas on mehi, kes seda küsimust mitmekülgset ja tõsiselt kaalunud. Ma võiksin näiteks ette tuua ühe kuulsa ja lugupeetud, isegi tööliste ringkonnas lugupeetud tööandjate organisatsiooni esindaja arvamise, kes ka tööorganisatsiooni administratiiv-nõukogu liige on, ja kes, nagu ma tähele pannud olen, härra Thomas'le väga imponeerib, ehk küll viimane sotsialist on. Prantsusmaa suurtöösturi Lambert-Ribot arvamised võiksid olla mitte vähema tähtsusega, kui endise Eesti kesktöösturi härra Martna arvamised.

Lambert-Ribot seletused 11. juunist 1928 rahvusvahelisel töökonverentsil on järgmised: Konventsioonil on liiga suur ulatus. Muu seas ütles ta, et see konventsioon haarab ka transpordi oma alla. On tekkinud raskused leida ühtlast teksti lahkuminevate produktiooniliikide jaoks. Lambert-Ribot tõstis konventsiooni puudulikkuse või revideerimise küsimuse juba 1927. aasta oktoobrikuul administratiiv-nõukogu koosolekul Berliinis üles, et küsimuse lahendamist kiirustada, sest hiljemalt tuleb küsimus lahendamisele 1931. aastal. Nii et kui mitte 1929. a., siis ometi 1930. või 1931. aastal revideerimise küsimus lahendada tuleb.

Tema arvamise järgi tuleksid tööküsimused oma tähtsuse järgi järgmises järjekorras liigitada: 1) nõrkade töolisgruppide kaitse. Siin ei või ega tohi viivitada. Sellel alal peab rohkem saavutama, kui need 55 ratifitseerimist, mis olemas; 2) hügieeni ja hädaohutu oleku — Sicherheit — küsimused. Siin ei ole niivõrt ratifitseerimistega kui tegutsemisega, faktidega ja propagandaga tegemist; 3) ühenduses tööratsionaliseerimise küsimusega palgaküsimus tasu liigitusega tööviljakuse järgi ja preemiatega; 4) tööliste elutingimused väljaspool ettevõtteid, kuhu kuuluks ka sotsiaalkindlustus; 5) raske korterite küsimus; 6) tehniline juhatamine ja õpetamine, ja 7) tööaja küsimus. Just tööaja küsimust peaksime viimasena käsutama. Majandus-

likult ei ole viimane küsimus veel küps, raskused ei ole veel kõrvaldatud.

Edasi ütleb tema õieti: meie peaksime oma auhmust piirama mitte ainult tekstidega ja ratifitseerimistega, vaid faktidega tegemist tegema.

Edasi ütleb Lambert-Ribot, et see tee, mida mina tööbüroole soovitan, on kahtlemata raske, ma ei ütle, et ta kuulsusetu, vaid et ta kõmuta peab olema. Kui rahvusvaheline tööamet kõikumata minu poolt soovitatud liini peab, siis on tal teeneid mitte ainult tööliklassi, vaid ka terve majandusilma ees. Et aga meie sotsialistid just seda ratifitseerimist ennast nii väga tähtsaks peavad ja mitte nii, nagu uuem vaade on, ei püüa tõsta rahvuslikku seaduseandlust, on seletatav võibolla sellega, et nad väga kinni peavad distsipliinist, sest nii nagu teada, ilmus 1. maiks rahvusvahelise ametiühisuste liidu manifest, kus kõva käsk anti Washingtoni konventsiooni eest seista ja milles väga ägedasti Suur-Britannia valitsusele etteheiteid tehti.

Siis oleks mul siin veel seletada, kuidas konventsioonide küsimusele vaatavad Lääne-Euroopa valitsuste esindajad. Näiteks oli suvel Genfis Hollandi valitsuse esindaja Nolens, kes neis küsimusis õige pikalt sõna on võtnud ja selles väga asjatundlik on, tema seletas muu seas järgmist: tööameti seisukohalt näikse olema kõige tähtsam konventsioonide ratifitseerimine, mis aga tööliste seisukohasse puutub, siis on kõige tähtsamad tegelikud olud ja rahvuslik seaduseandlus ja alles pärast seda oleks mõnesugune tähtsus ka veel ratifitseerimistel. Teame ka, et Luksemburg ühel hoobil ratifitseeris tänava kõik konventsioonid, kuid ennem viis ta oma rahvusliku seaduseandluse konventsioonidega kokkukõlla ja seadis enne terve tööõiguse — Arbeitsrecht — koodeksi kokku. Edasi ütleb Nolens: mõned riigid ratifitseerivad konventsioone, tehes sellega ainult ilusa rahvusvahelise shesti. Ja siis ütleb tema: kõik need ratifitseerimised või õigemini $\frac{3}{4}$ neist on ainult literatuur. Kui näiteks parlamendis parteide vahekorid muutub, ei aita ratifitseerimine midagi, need ratifitseerimised jäävad täiesti paberile. Nii et tema arvates on kõige õigem rahvuslikku seaduseandlust viia konventsioonidega kokkukõlla.

Inglise valitsuse esindaja Wolffe — tsiteerides tööbüroo direktori aruandest lauset: „Mõned riigid on tahtnud ratifitseerimisega rahvusvahelisele tööorganisatsioonile oma usaldust ja toetust avaldada“ — ütleb konverentsil järgmist: Kui see kompliment peab olema, et mõned riigid ratifitseerinud on, ilma et tahtmist oleks konventsioone ellu viia, vaid

ainult usalduse ja toetuse avalduse otstarbeks, siis võib küll hüüda: „Jumal hoidku rahvusvahelist organisatsiooni tema sõprade eest“.

Siis seletas Genfis shveitslane Pfister, kes selle komisjoni aruandja oli, kes pidi riikide aruanded läbi vaatama, mis esitatakse Versailles'i rahulepingu § 408. põhjal: Palju on niisuguseid riike, kes on konventsiooni ratifitseerinud, kuid ei ole oma seadusi ratifitseerimistega kokkukõlastanud. Siis on ka niisuguseid riike, kes on tulnud sellele arvamisele, et enne tulevad vastavad seadused viia kokkukõlla konventsiooniga ja siis alles tuleks konventsiooni ratifitseerimine ette võtta. Siis selle kohta, et tõepoolest konventsioon väga puudulik, on tähelepanu juhitud mitmel korral tööorganisatsioonis. Nii näiteks Lambert-Ribot nõudis 1926. aastal administratiiv-nõukogus, et konverents autentiliselt seletaks konventsiooni. Juhin tähelepanu veel endise rkl. Masiku sõnadele: On selgitatud, et Washingtoni konventsiooni ratifitseerimine, arvesse võttes meie praegusi majanduslikke tingimusi ühenduses kliima ja teiste eritingimustega, meie riigi ja rahvamajanduslikule ülesehitamisele raskusi tooks ja töökriisi, millest eriti pahempoolsed rühmad niipalju rääkinud, ei lahendaks vaid suurendaks. Meie oleme selle vastu, et meie praegustes oludes tahetakse inimesi kõikidel tegevusaladel sundida mitte üle 8 tunni töötamisele, mis järgneks selle konventsiooni ratifitseerimisest? Meie näeme, et sarnane sunduslik tööaja piiramine, eriti meie sesooni töid, nagu: ehituse-, maalri-, metsa-, turba- ja põlevkivikaevanduste töödel vaba tööd tähtselt raskendaks, teatavatel juhtudel isegi võimatuks teeks.

Ma kriipsutaksin eriti alla, et sunduslik tööaja piiramine kuni 8 tunnini mitte üksikoomavaks ei saaks ettevõtetele, vaid esimeses järjekorras laialdasele töölisteklassile, vähendades üldist tehtavat tööhulka, vähendades üksikute inimeste ja perekondade teenistust. Samuti ei saa meie toetada ratifitseerimise tingimusi, kui need ja need riigid, — härra Schulbach üldse ei nimeta konventsiooni ratifitseerinud riike üksikult. (A. Schulbach, tõe: Härra Tamm, see on protokollis kõik sees.) Kindel on, et selle konventsiooni ratifitseerimisega 1) halvame tööaja ja töötingimuste vaba korraldamist, 2) ei ole praktilist tähtsust, ja 3) seoksime meie endid lubadustega, mis ette ei ole näinud neid olusid, mis siis valitsevad, kui kord sarnane seisukord ilmsiks tuleb, et teised riigid on ratifitseerinud, seoksime asjata ennast teiste riikide tahtmisega ning

takistaksime osalt meie poolt ratifitseerimist muutunud tingimuste juures varemalt, kui mõni loetletud riikidest seda teeks.

A. Oinas (stp): Lugupeetud rkl. härra Tamm kandis ette rohkesti materjali selleks, et 8-tunnilise tööpäeva konventsiooni diskrediteerida. Ma pean tunnustama, et rkl. härra Tamme heaks omaduseks, vastupidi mõnele teisele ta rühmasõbrale, on asjaolu, et ta püüab põhjalikult asjasse süveneda. Ka käesoleval juhul rohkesti materjali kogudes tuletab ta meelde mesilast, kes lendab õiele, et omale õietolmu koguda. Ma ei taha selle sõnaga „tolm“ härra Tammele etteheiteid teha. (Vahelhüüe paremalt poolt: Ega mesilane üksi tolmu ei korja!)

(Sekretäri kohale asub abisekretär **O. Liigand**.)

Kuid ühe märkuse teeksin härra Tamme materjalide suhtes, nimelt — härra Tamm on liiga veendunud nende tõelikkuses. Härra Tamm tähendas ühes eelmises kõnes, et pagaritööstuse alal ei olevat ükski riik öötöö keeldu ratifitseerinud. Ta rõhutas seda nii kindlasti, et võis järeldada ta kõnest ja toonist, et keegi riik ei mõtlegi seda üldse teha. Härra Martna õiendas juba, et 3 riiki on kõnealoleva konventsiooni ratifitseerinud. Härra Tamm väaratas bona fide. Kuid bona fide võib härra Tamm eksida ka teiste andmete juures. Härra Tamm tõi ette väljavõttet Saksa „Riigiteaduse käsiraamatus“ avaldatud prof. Herkner'i kirjutusest, oletan seda, muu seas väidet, et Saksamaal sotsialistid Schippel, Lindemann ja mõni teine on omal ajal olnud kõrgema tööpäeva poolt. Mina isiklikult kontrollisin neid andmeid algallikatest järele ja leidsin, et nimetatud sotsialistid ei ole loobunud 8-tunnilise tööpäeva põhimõttest, vaid 1922.—23. a., kui Saksamaal mark langes, ja Saksa majandus lagunemas oli, leidsid nad, et tuleb Saksamaal enam tööd teha. (Paremalt poolt: Ahaa!) Lubage, selle tulemuse juurde tulid nad sel põhjusel, et Saksamaal tehti suurel määral alla 8 tunni sel ajal tööd. Ma kahjuks ei võtnud vastavaid statistilisi andmeid kaasa, kuid üldiselt võib öelda, et tol ajal oli Saksamaa keskmise tööpäeva ulatus alla 8 tunni. Nii leidsid nimetatud sotsialistid tarviliku olema enam tööd teha selleks, et Saksamaad päästa ruineerimise eest, sest olukord oli äärmiselt raske. (J. Laidoner, põl: Kas usute, et Saksamaal praegu üksik kodanik maksab vähem maksu kui Eestis?) Härra Laidoner, ärge nüüd segage. Parem-

poolsed sotsialistid ei ole oma seletustes ega kirjutustes 8-tunnilise tööpäeva vastu rääkinud, vaid just vastuoksa võimalikuks pidanud suuremat tööaega ajutiselt selleks, et päästa tulevikus kaheksatunnilist tööpäeva. Härra Tamm võtab aga liiga tähtsaheliselt nende seletusi. Härra Tamme seletuste ja kogu materjali kohta võib seda öelda, et 8-tunnilise tööpäeva kaitsjad võivad 8-tunnilise tööpäeva kaitseks ette tuua palju enam andmeid, igasugu ettevõtjate arvamisi, statistilisi andmeid ja ka tööbüroo tegelaste arvamisi. (Aruandja K. Tamme vahelhüüe.)

8-tunnilise tööpäeva küsimus on võitluse küsimus ja on täiesti arusaadav, et riikides, kus ta maksma pandud, võitlus ja hõõrumised edasi kestavad. (J. Sepp, mo: Aga kuidas Frumkin selle peale vaatab?) Kuidas? Kes? Härra Sepp, kui see asi Teid huvitab, siis võite ise järele vaadata. (J. Sepa, mo vahelhüüe.) Härra Frumkin ei ole mulle autoriteet. Ma ei ole autoriteete sealpoolt otsinud. Ma tähendasin, et 8-tunnilise tööpäeva küsimus on võitluse küsimus, ja neis riikides, kus see maksma pandud, kestavad edasi hõõrumised, nii nagu näiteks Belgias. Kui ka meil ratifitseeritakse kaheksatunniline tööpäev, tuleks ka meil tööliste ja tööandjate vahel hõõrumisi, ning tööko-missaridel tuleks vahele segada, nagu teistes maades. Kuid see ei tõenda veel, et kaheksatunnilise tööpäeva elluviimine ebaõige oleks, ja et seda tuleks kunstlikult administratiivsurve abil ellu viia.

Mina ei võtnud selleks sõna, et härra Tammelega polemiseerima hakata, ma teen ainult mõned märkused. Härra Tamm räägib, et Inglismaal kaevandustes olukord selle-pooldest halb on, et Inglismaal töötatakse kaevandustes 8 tundi, Saksamaal aga enam. Lugu ei ole nii. (Aruandja K. Tamm: See käis masinavabrikute kohta!) Teie rääkisite ka söekaevanduste kohta, et Inglismaa söekaevandused ei suuda konkureerida sellepärast, et seal tööpäev väiksem on, kui Saksamaal. Härra Tamm, kui Teie veel põhjalikumalt uuriksite neid materjale, mis Teil võimalik olnud muretseda, siis peaksite teistsugusele otsusele tulema, nimelt et Inglise söekaevanduse rasked olud ei ole tingitud tööpäeva pikkusest. Inglismaa ennesõjaaegne konjunktuur on möödas, ja vanu söekaevandusi ei suudeta ühevääriliselt jalul hoida moodsate kaevandustega. Moodsad Inglise kaevandused suudaksid küllalt konkureerida. Sellepärast ongi Inglismaal kaalumisele võetud, et vanad kaevandused tuleksid natsionaliseerida selleks, et neid ratsionaliseerida.

Härra Tamm tähendas, et Shveitsis olnud ilmasõja ajal kümnetunniline tööpäev. Ma sain temast nii aru, nagu oleks Shveitsis tööd tehtud tegelikult kümme tundi. Vist tuli härra Tamm sellele järeldusele asjaolu tõttu, et seadus seda võimaldas. Tegelikult aga ei ole seda tehtud.

Kaheksatunniline tööpäev löi tegelikult läbi ilmasõja eel, kuid seaduseandluses pandi ta maksma alles pärast ilmasõda. See asjaolu ei tohiks kuidagi kaasa rääkida sellele, et meie peaksime kaheksatunnilise tööpäeva üle parda heitma. Üldse kogu töökaitse seadluse-andlus on uuemaaja nähtus. Kui te lähete kaksikümmend aastat tagasi ajalukku, siis leiate sotsiaalseadluseandluse alal vähe seadusi.

Rkl. Schulbach tegi ettepaneku Riigikogule — anda ratifitseerimise seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni tagasi uueks kaalumiseks sellelt seisukohalt, kas ei oleks vastuvõetavad need klauselid, milliseid omal ajal valitsus kavatses seadusele juurde lisada. Seaduseelnõu tuleks kaaluda komisjonis sellelt seisukohalt, millised raskused on side- ja ehitustegevuse alal konventsiooni maksmapanemisel ja kas neist üle ei saada.

Mis puutub tööstusesse, siis ütles tööhoolekandeminister, et seal maksab tegelikult kaheksatunniline tööpäev, ja kui seal tehakse ületööd, siis vabatahtlikul kokkuleppel. Keskmise tööaja pikkus on 8 tundi 20 min. Kui tööstuses keskmiselt ainult 20 minutit enam tööd tehakse, siis tundub, et vaevalt 20 minuti pärast võiks meie tööstus ruineeruda. Oleks kaks tundi enam olema, siis võiks öelda, et see ehk elukardetav oleks Eesti tööstusele. Aga et jutt on kahekümnest minutist, siis tundub, et asi sugugi nii hirmus ei olegi, nagu mõnelt poolt kujutatakse. Kaheksatunnilise tööpäeva järjekindel maksmapanemine peaks meil võimalik olema neil alustel, mis tööhoolekandeminister ette tõi. Meie oleme peaaegu selle juures, mida tahetakse kätte saada. Räägitakse, et side- ja ehitustealal on see raske. Uurigu komisjon seda heatahtlikult, loodan et neist raskustest saadakse üle.

Rkl. Pesur tähendas väga teraval toonil, nagu oleks üks väga halb asi, et sotsialistide hulgast omaaegne tööhoolekandeminister Tulp andis allkirja Ajutise Valitsuse deklaratsioonis kaheksatunnilise tööpäeva kasuks. Ma pean tunnustama, et see allkiri on sotsialistidele ja Tulbile ainult auks. On õigus, et deklaratsioonist iseenesest on vähe, ja oleks tulnud selle järgi maksma panna kaheksatunniline tööpäev vastava seadusega. Rkl. Pesur tegi etteheiteid, et sotsialistlik rühm ei ole tahtnud

fikseerida seaduseandlikult kaheksatunnilist tööpäeva. See etteheide on põhjendamata. Pean tähendama, et omaaegne minister Tulp töötas välja 8-tunnilise tööpäeva seaduseelnõu töö-hoolekandeministeeriumis. Kuid Asutavas Kogus ei sõandanud sotsialistlik rühm tulla selle seaduseelnõuga parlamendi ette selle tõttu, et Asutava Kogu enamus oli parempoolne. Oli karta, et likvideeritakse seegi töökaitse norm, mis oli Ajutise Valitsuse deklaratsioonis. Tihtipeale on parem, kui ei puudutata küsimust, mis veel küllalt küps

ei ole, sest võibolla likvideeritakse seegi ära, mis maksma pandud.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. M. Martinson'ilt on ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Poolt on 22 häält, vastu — 8 häält, — seega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

